

Konjunkturutviklingen i Norge

Foreløpige tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) tyder på at produksjonsveksten i norsk økonomi nær stanset opp gjennom 2002. På årsbasis ble veksten fra 2001 til 2002 på henholdsvis 1,3 og 1,0 prosent for Fastlands-Norge og Norge i alt. Mye av dette skyldes imidlertid vekst gjennom 2001; fra 4. kvartal 2001 til 4. kvartal 2002 økte BNP for Fastlands-Norge med bare 0,5 prosent, mens samlet BNP-vekst falt med 0,1 prosent. Det reelle bildet er riktig nok ikke fullt så dystert, idet produksjonen i 2002 ble påvirket av innføringen av to ekstra feriedager, dvs. at noe av velferdsøkningen ble tatt ut i økt fritid. Til sammen kan dette ha trukket BNP-veksten for Fastlands-Norge ned med noen tiendedels prosentenheter fra 2001 til 2002.

På den annen side innebar en produktivitetsvekst på vel 3 prosent at utførte timeverk falt med 2,0 prosent gjennom året, og også tallet på sysselsatte viste nedgang gjennom året. Selv om vi også fikk en utflating av arbeidsstyrken økte arbeidsledigheten. Ifølge SSBs arbeidskraftundersøkelse (AKU) økte arbeidsledigheten med 11 000 personer fra desember 2001 til desember 2002; sesongjustert nådde ledigheten da 4,1 prosent av arbeidsstyrken. I samme periode økte Aetats tall for registrerte ledige med 14 000 personer, og med 15 000 personer når personer på arbeidsmarkertiltak inkluderes. Aetats tall har fortsatt å vise økning inn i 2003.

Den svake produksjonsutviklingen skyldes først og fremst de samlede virkningene av lavkonjunkturen blant våre viktigste handelspartnere og tap av markedsandeler for norske bedrifter. Den kraftige kronestykingen de siste årene, sammen med høy lønnsvekst over flere år, har bidratt til en betydelig svekkelse av norske bedrifters konkurransevne. Mens Fastlands-Norges etterspørsel hadde en vekst på 2,7 prosent gjennom 2002 og samlet innenlandsk anvendelse en vekst på hele 3,7 prosent, falt eksporten markert gjennom året, og importveksten ble relativt høy, særlig for tradisjonell vareimport.

For 2003 venter vi at fallet i eksporten vil gi nedgang regnet på årsbasis. Innenlandsk etterspørsel vil holde seg bedre oppe, dels på grunn av fortsatt konsumvekst, men særlig på grunn av økte oljeinvesteringer. Fastland-Norges investeringer vil derimot falle. På grunn av sammensetningseffekter på etterspørselssiden vil importveksten holde seg relativt lav, og BNP for Fastlands-Norge vil kunne vise en beskjeden vekst på 0,7 prosent. For 2004 og 2005 vil både eksporten og den innenlandske etterspørselen ta seg opp, men det vil også importveksten. Det ligger likevel an til en BNP-vekst på opp mot 2,5 prosent begge årene. Samlet BNP ventes derimot å vise en svakere vekst, ned

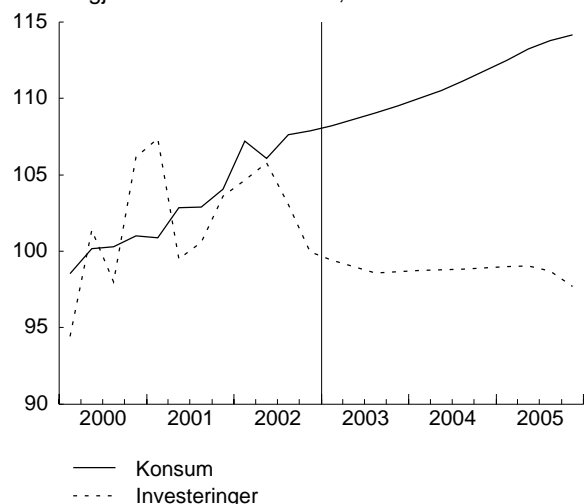
mot 1,5 prosent. Arbeidsledigheten vil fortsette å øke gjennom 2003 til 4,8 prosent av arbeidsstyrken i 2004, for deretter å falle svakt i 2005.

Finanspolitikken

Tall fra det kvartalsvise nasjonalregnskapet (KNR) anslår veksten i offentlig forvaltnings konsum til 4,5 prosent i 2002. Det er særlig offentlig forvaltnings økte utgifter til produktinnsats som har bidratt til dette, mens utviklingen i utførte timeverk trekker veksten ned. Bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning var om lag konstante fra 2001 til 2002. Omorganiseringen av sykehusene gjør det mindre relevant å fordele veksten på stat og kommune i 2002. Usikkerheten i tallene på dette området kan også ha påvirket fordeling av de samlede utgiftene på konsum og investeringer. Samlet økte konsum og investeringer i offentlig forvaltning med knapt 4 prosent fra 2001 og 2002.

Fra og med 4. kvartal 2002 ble investeringsavgiften avvirket. Provenyeffektene kommer særlig i 2003, og bidro derfor til å begrense det budsjettmessige handlingsrommet for statsbudsjettet for 2003. I årene framover er det beregnet at handlingsregelen for bruk av avkastning av petroleumsformuen isolert sett vil gi mindre rom for økt strukturelt og oljekorrigert underskudd på statsbudsjettet enn i de foregående årene, slik at impulsene fra finanspolitikken kan bli mer beskjedne enn i foregående år. Vi legger til grunn at offentlig forvaltnings konsum og investeringer bare vil vokse med 1,2 prosent i 2003 og 1,6 prosent i 2004 med svak eller ingen vekst i investeringsutgiftene. Dette er på linje med anslagene i Nasjonalbudsjett 2003. Det vedtatte statsbudsjettet for 2003 er forsøkt

Offentlig forvaltning
Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall for 2001-2002

Vekst fra forrige periode. Prosent

	2001	2002	Sesongjustert			
			02.1	02.2	02.3	02.4
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,6	3,3	1,3	0,4	0,7	1,6
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	4,5	3,0	- 1,1	1,5	0,2
Bruttoinvesteringer i fast kapital	- 4,2	-3,3	- 1,8	5,6	- 6,3	2,6
- Fastlands-Norge	0,7	-4,2	- 1,1	- 0,5	- 1,0	- 0,5
- Utvinning og rørtransport	- 1,0	-4,4	- 8,1	- 12,0	8,8	2,3
- Tjenester tilk. utvinning
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,3	2,3	1,3	- 0,1	0,6	0,9
Eksport	4,1	-0,5	- 5,7	4,9	- 2,5	- 1,4
- Råolje og naturgass	5,2	0,2	- 8,1	10,7	- 3,6	- 1,2
- Tradisjonelle varer	3,7	1,3	- 1,4	1,0	- 0,5	- 3,5
Import	0,9	1,7	- 1,4	4,4	- 2,5	2,6
-Tradisjonelle varer	2,9	4,7	4,3	- 2,2	1,6	3,3
Bruttonasjonalprodukt	1,9	1,0	- 0,5	0,8	- 0,6	0,2
- Fastlands-Norge	1,7	1,3	0,3	0,0	0,3	0,0
Arbeidsmarkedet¹						
Utførte timeverk	- 1,0	- 1,0	- 1,2	1,2	- 0,1	- 0,3
Sysselsatte personer	0,5	0,3	- 0,1	0,1	- 0,1	- 0,1
Arbeidsstyrke	0,7	0,6	- 0,1	0,2	- 0,1	0,2
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	3,6	3,9	3,8	3,8	3,8	4,1
Priser						
Konsumprisindeksen (KPI) ³	3,0	1,3	1,0	0,4	1,4	2,2
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) ³	2,6	2,3	2,4	2,6	2,4	2,0
Eksportpriser tradisjonelle varer	- 2,9	-8,7	- 1,4	- 3,1	- 1,8	0,1
Importpriser tradisjonelle varer	- 0,2	- 8,0	- 2,2	- 2,5	- 1,0	- 0,8
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	238,5	211,1	58,0	55,0	48,3	49,9
MEMO (justerte nivå⁴)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	7,1	6,9	6,5	6,9	7,2	7,0
Utlånsrente, banker	8,8	8,4	8,5	8,3	8,1	8,6
Råoljepris i kroner ⁴	220,2	197,4	186,1	205,2	202,3	196,1
Importveid kronkurs, 44 land, 1995=100	100,2	91,6	97,2	92,5	89,1	87,7
NOK per ECU/euro	8,05	7,51	7,8	7,5	7,4	7,3

¹ Tallene for 2001 og 2002 er fra nasjonalregnskapet. Kvartalstallene er basert på AKU, idet nasjonalregnskapets kvartalstall for sysselsetting og timeverk er for korte for sesongjustering.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

innarbeidet etter beste skjønn i våre beregninger, men slik at de utgiftsøkningene som følger av KNR-tall for 2002 forutsettes videreført i 2003.

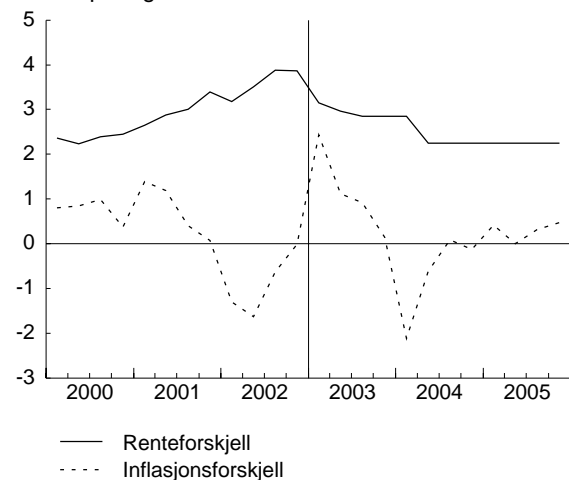
Finanspolitikken i 2004 vil dels bli bestemt av det handlingsrommet som bruk av realavkastningen av Petroleumsfondet tilsier, og dels av den alminnelige økonomiske situasjon framover. Verdien av Petroleumsfondet ved utgangen av 2002 ble om lag ti prosent mindre enn anslått i Nasjonalbudsjettet 2003. En svekkelse av kronkursen vil bidra til at fondet øker gjennom 2003. Det er også grunn til å regne med at overskuddet på statsbudsjettet i 2003 vil bli høyere enn tidligere lagt til grunn, som følge av den høye oljeprisen.

Grove anslag antyder en verdi av Petroleumsfondet på vel 780 mrd. kroner ved utgangen av 2003. I så fall vil

en mekaniske anvendelse av handlingsregelen tilsi at det neppe er grunnlag for et større (strukturelt og oljekorrigert) underskudd på statsbudsjettet i 2004 enn planlagt for 2003. Ytterligere, midlertidige svekkelser av budsjettbalansen må derfor begrunnes enten med at man vil bruke litt lenger tid med å innarbeide Petroleumsfondets kurstap eller at konjunktursituasjonen tilsier dette. Vi har ikke lagt inn slike forutsetninger i vår beregning. Gjennomføringen av det såkalte barnehageforliket mellom opposisjonspartiene, som bl.a. påvirker konsumprisene, er imidlertid innarbeidet i beregningene.

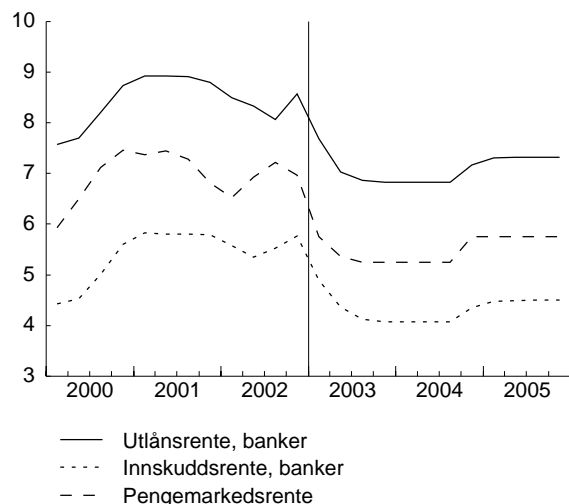
Det er lagt til grunn en sterkere vekst (2,6 prosent) i offentlig forvaltnings kjøp av varer og tjenester til konsumformål i 2005, men fortsatt knapt noen vekst i offentlige bruttoinvesteringer. Skattesatser er justert i takt med inntektsveksten, og volumavgifter med pris-

Rente- og inflasjonsforskjell mellom norske kroner og ECU/euro Prosentpoeng

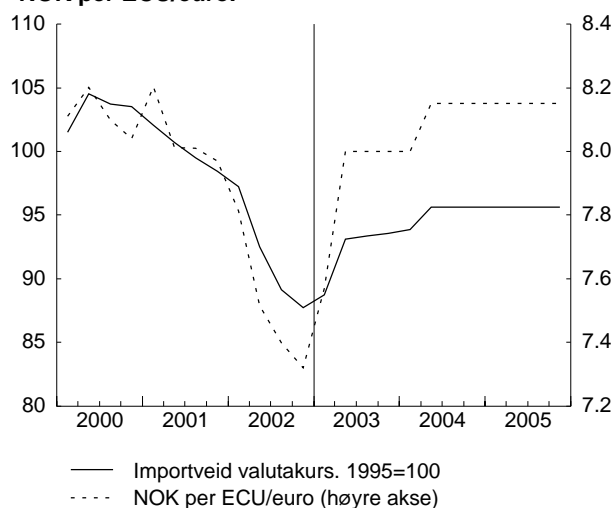
Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Utlånsrente og innskuddsrente Kvartalstall. Prosent

Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i importveid valutakurs og NOK per ECU/euro.

Kilder: Norges Bank.

veksten i 2004. Det er lagt til grunn at økningen i Petroleumsfondet gjennom 2004 gir rom for en budsjettsvekkelse på vel 5 mrd. kroner i 2005 i form av lavere direkte skatter for personer og høyere vekst i konsum i offentlig forvaltning i om lag likt omfang.

I vår referansebane er følgelig finanspolitikken i store trekk konjunkturopplyst, vurdert ut fra endringen i budsjettbalansen. For 2003 og 2004 under ett er budsjettsvekkelsen i tråd med handlingsregelen slik at «merforbruket» i 2003 antas å bli innhentet i 2004. Handlingsregelen gir således isolert sett grunnlag for bare små stimulanser til økonomien i disse to årene. Økningen i budsjettunderskuddet i 2005 - også i tråd med handlingsregelen - gir en noe sterkere ekspansiv effekt på økonomien dette året. Sammen med en mer ekspansiv pengepolitikk og et antatt konjunkturoppsving i utlandet, bidrar det til at veksten i norsk økonomi øker og ledigheten synker igjen etter en topp i 2004.

Hva som er den mest hensiktsmessige doseringen og timingen av finanspolitikken de nærmeste årene er ikke lett å avgjøre på nåværende tidspunkt. En mer langvarig stagnasjon i verdensøkonomien enn antatt her tilsier kanskje at man bruker rommet for ekspansjon i finanspolitikken i 2005 allerede i 2004, med en reversering når økonomien tar seg opp igjen. Politiske ambisjoner mht. nivået på arbeidsløsheten kan dessuten tilsi at man ønsker å bruke muligheten for å drive motsyklisk finanspolitikk i noe større grad enn lagt til grunn her. Vi har illustrert virkningene av et mulig alternativ i en egen beregning.

Lavere rente og svakere krone

Siden desember i fjor har Norges Bank satt ned styringsrenta med 1,5 prosentpoeng. Foreløpig siste rentekutt kom 6. mars, og styringsrenta er nå 5,5 prosent. Tremåneders pengemarkedsrente har falt fra 7,1 prosent i begynnelsen av desember i fjor til 5,5 prosent 18. mars. Det er det laveste nivået siden 1998.

Den norske krona har svekket seg siden januar, etter å ha styrket seg kraftig de siste årene. Trolig er større utenlandske aktørers syn på kronkursen fremover endret, og perioden med rekordsterk krone kan være over. Rentekuttene den siste tiden, og antydninger om ytterligere lettelse i pengepolitikken framover, har bidratt til dette.

Rentedifferansen mot handelspartnerne er redusert siden i fjor høst. Det kan ha bidratt til kronesvekkelsen den siste tiden. Rentenivået i USA og euroområdet er nå svært lavt, med styringsrenter på henholdsvis 1,25 og 2,5 prosent. Det kan dessuten komme ytterligere rentekutt begge steder fram mot sommeren. Det vil i så fall bidra til å øke sannsynligheten for ytterligere rentekutt i Norge.

I løpet av 2002 styrket den importveide kronekursen seg med rundt 13 prosent. Utviklingen snudde rundt årsskiftet, samtidig med at renteforventningene endret seg betydelig. Siden januar har den importveide kronekursen svekket seg med om lag 7 prosent. Mot euro har krona svekket seg med 8 prosent i den samme perioden, og én euro kostet 7,9 kroner 18. mars. Vi venter at krona vil svekke seg ytterligere fremover, og legger til grunn en svekkelse til 8,15 kroner mot euro i løpet av 2004.

Kronekursen er viktig for renteutviklingen fremover. Hvis kronekursen fortsetter å falle kraftig, svekkes grunnlaget for nye rentekutt. Dersom krona ikke svekker seg så mye, er det rom for ytterligere rentekutt fram mot sommeren. Vi legger til grunn at tremåneders pengemarkedsrente faller til 5,25 prosent i 2. kvartal og holder seg på dette nivået ut året. Det tilsvarende en noe mindre rentenedgang enn det som for tiden er priset inn i markedet for fremtidige rentekontrakter. Videre legger vi til grunn at renta tar seg opp til 5,75 prosent mot slutten av 2004, etter som veksten i norsk økonomi tar seg opp.

Økte impulser fra oljeinvesteringene i 2003

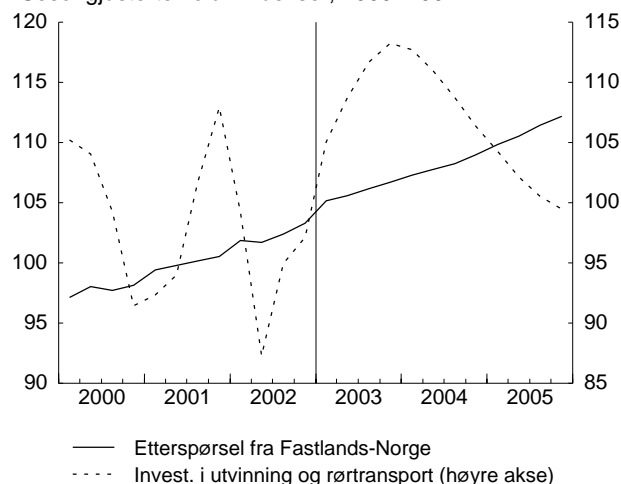
Oljeproduksjonen fra norsk sokkel ble lavere i 2002 enn i 2001, noe som både skyldes produksjonsbegrensningene som ble gjennomført i første halvår av 2002 og uventet produksjonsstopp på flere utvinningsfelt utover høsten. For 2003 forventes en ytterligere nedgang i produksjonen, som så antas å holde seg uendret i 2004. Oppstart av produksjon på flere nye gassfelt gjennom 2002 førte til en kraftig vekst i den samlede gassproduksjonen. I 2002 ble det produsert ca. 20 prosent mer gass enn i det foregående året. Vi forventer en ytterligere økning gjennom 2003 og 2004, og legger til grunn at produksjonen blir omlag 8 prosent høyere i 2004 enn i 2002.

I hovedtrekk økte oljeprisen gjennom 2002, og ble i snitt for året 25 USD pr. fat. I norske kroner tilsvarende dette ca. 200 kroner pr. fat. I 1. kvartal 2003 har prisen på Brent Blend stort sett ligget over 30 USD per fat, men har falt de siste dagene. Fra og med 2. kvartal og ut prognoseperioden legger vi til grunn en konstant pris på 25 USD. For 2003 innebærer dette en gjennomsnittspris på knapt 27 USD fatet. Med de forutsetninger vi har gjort om dollarkursen, vil dette gi en gjennomsnittspris i norske kroner i 2003 på vel 190 kroner, og vel 180 kroner per fat i 2004 og 2005.

Bruttoinvesteringene tilknyttet petroleumsvirksomheten ble noe lavere i 2002 enn det vi la til grunn i vår forrige konjunkturrapport, noe som blant annet skyldes en del utsatte investeringer. Noe av utsettelsene begrunnes med økt usikkerhet som følge av den lave funnraten gjennom året. De foreløpige årstall for 2002 viser en nedgang i bruttoinvesteringene (målt i faste priser) på nær 5 prosent i forhold til året før.

Etterspørsel fra Fastlands-Norge og investeringer i oljevirksomheten

Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I samsvar med SSBs siste investeringstelling, legger vi for 2003 til grunn et høyere anslag enn tidligere. Det skyldes i hovedsak at vi forventer at utsettelsene i 2002 blir gjennomført i løpet av inneværende år, og at vi har oppjustert investeringsanslagene for landanlegg, og da spesielt investeringene forbundet med terminalanlegget tilknyttet Snøhvit-feltet på Melkeøya. Også investeringene i feltutbygging er oppjustert. For året som helhet, forventer vi at de totale oljeinvesteringene blir over 16 prosent høyere enn i 2002. Investeringene i forbindelse med Snøhvit er av en slik karakter at en større andel av investeringene enn normalt vil bli importert, fordi vi har relativt liten eksportise på LNG-anlegg her i landet. Dette bidrar til at vi ikke forventer fullt så sterke impulser rettet mot norsk økonomi som det totale vekstanslaget antyder.

For 2004 legger vi til grunn omtrent samme totale investeringsnivå som i 2003, og med samme importandel. Det antas da at leteaktiviteten tar seg opp, og at investeringene tilknyttet felt i drift vil øke ytterligere. Investeringene tilknyttet Melkeøya fases etter hvert ut, noe som forventes å gi et nivå på landinvesteringene i 2004 omtrent på nivå med 2002, og en klar nedgang i forhold til 2003. For 2005 forventes det en generell nedgang i oljeinvesteringene, nivået antas da å ligge vel 8 prosent lavere enn i 2004.

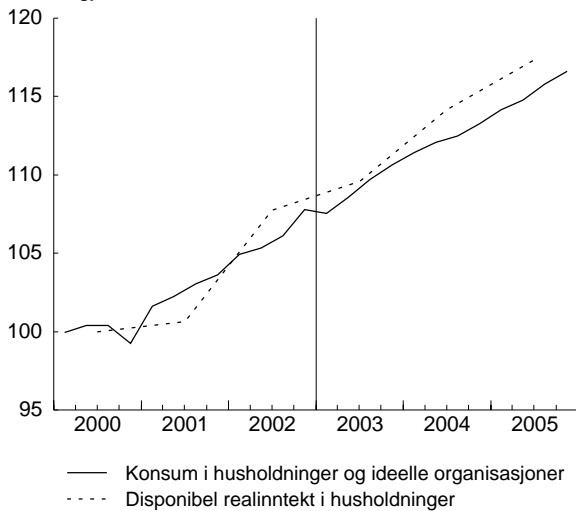
Inntekt og konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner

Realdisponibel inntekt i husholdninger og ideelle organisasjoner steg med hele 7,0 prosent fra 2001 til 2002. Høye lønnstillegg og kraftig økning i utbetalt aksjeutbytte er hovedforklaringene på den uvanlig høye inntektsveksten. Konsumet steg med 3,3 prosent i volum, og spareraten økte fra 4,1 i 2001 til 7,4 i 2002.

Årsaker til at spareraten økte kan være at husholdningene brukte noe tid på å tilpasse seg det høyere inn-

Inntekt og konsum for husholdninger

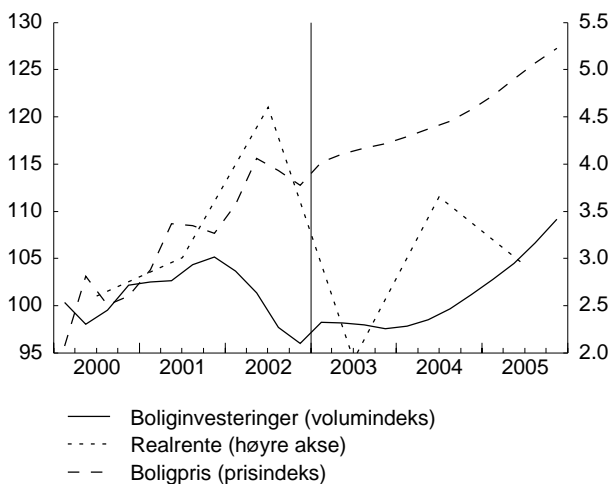
Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boliginvesteringer og boligpris

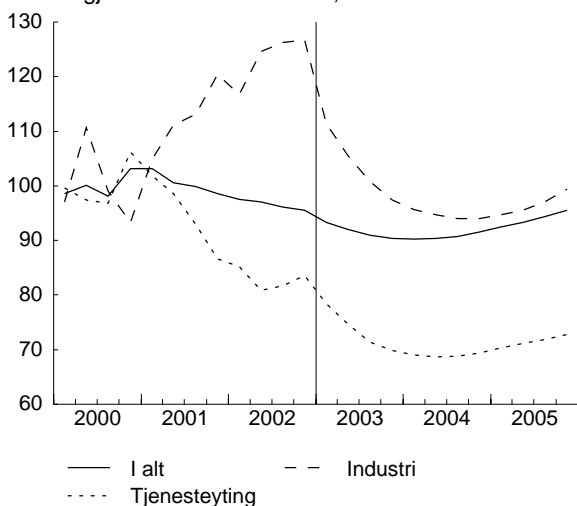
Sesongjusterte indekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Investeringer i Fastlands-Norge

Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tekstnivået, stigende arbeidsledighet og forventinger om en svakere økonomisk utvikling. I tillegg er det sannsynlig at konsumtilbøyeligheten av utbetalt aksjeutbytte er relativt lav. Dessuten var gjennomsnittlig realrente etter skatt om lag 1,6 prosent høyere i 2002 enn i 2001, og dette trekker også i retning av høyere sparing og lavere konsum. Konsumdeflatoren som brukes i nasjonalregnskapet til å regne om fra nominelle til reelle størrelser er mer omfattende enn konsumprisindeksen, samtidig som vektene oppdateres løpende. Veksten i konsumdeflatoren var i fjor 0,7 prosent, mens veksten i konsumprisindeksen var 1,3 prosent. Uansett prismål var det altså lav vekst i konsumprisene i 2002, og dette bidro til at veksten i kjøpekraft ble så sterk.

I 2003 forventes det en mer moderat lønnsvekst, og dette vil innebære en lavere inntektsvekst. Den lavere nominelle renta i 2003 vil trekke i motsatt retning, da husholdningene og de ideelle organisasjonene samlet sett har høyere renteutgifter enn renteinntekter. Vi forventer at disponibel realinntekt vil vokse med 1,7 prosent i 2003. Konsumet forventes å vokse med 3,0 prosent i volum. Disse anslagene innebærer at spareraten synker til 5,8. Konsumet vokser altså mer enn inntektene, og dette speiles i utviklingen i nettofinansinvesteringer. Målt nominelt, økte husholdningene, inkluderte de ideelle organisasjonene, sine nettofinansinvesteringer fra 0,7 milliarder i 2001 til 29,3 milliarder i 2002. I 2003 antas det en reduksjon på om lag 26 prosent.

Denne utviklingen, der konsumet svinger mindre enn inntektene, er i tråd med hva en kan forvente. En beslektet forklaring på den høye konsumveksten i forhold til inntektsveksten i 2003, er at realrenta etter skatt forventes å bli vel 2,5 prosentpoeng lavere i 2003 enn i 2002. Dette skyldes både en lavere nominell rente og en markant høyere vekst i konsumprisene. Konsumdeflatoren i nasjonalregnskapet forventes å øke med 2,6 prosent i 2003 og konsumprisindeksen med 3,2 prosent.

Realinntektsveksten tar seg i vår prognosebane opp igjen i 2004. Vårt anslag er en vekst på 4,2 prosent i disponibel realinntekt. Konsumet vokser med 2,9 prosent i volum, igjen i tråd med en konsumbane som svinger mindre enn inntektsbanen. Spareraten forventes å øke til 7,0. Prognosen for veksten i konsumdeflatoren og konsumprisindeksen er for 2004 henholdsvis 1,1 prosent og 1,3 prosent. Den betydelig lavere prisveksten forklarer langt på vei hvorfor realinntektene forventes å vokse såpass mye sterkere i 2004 enn i 2003. For 2005 antar vi at konsum- og inntektsveksten er om lag like.

Boliginvesteringene og boligprisene

Veksten i boligbyggingen gjennom 2001 stoppet opp tidlig i 2002, og falt deretter gjennom resten av året. Antall igangsatte boliger viste en svakt synkende ten-

dens i månedene fram til desember i fjor, og boliginvesteringene ifølge KNR sank med 3,9 prosent på årsbasis. Det ble igangsatt vel 22 400 boliger, en nedgang på 10,6 prosent fra året før. Målt i areal representerer dette en nedgang på 11,3 prosent. Det meste av nedgangen var i Oslo og Akershus. Antall boliger under arbeid var likevel 9,4 prosent høyere i 2002 enn året før, men med en nedadgående trend. Veksten i hyttebygging fortsatte i 2002.

Også veksten i boligprisene bremsset opp i fjor sommer. Korrigert for sesongvariasjoner har boligprisene ligget relativt stabilt gjennom høsten 2002 og inn i 2003. Prisene i 2002 var likevel i gjennomsnitt 5,8 prosent høyere enn i 2001. Til sammenligning økte byggekostnadene med 3,3 prosent, også med en noe avtakende vekst gjennom året. Det virker som byggeprisene nå har nådd et nivå som bremser etterspørselen, samtidig som vi er inne i en konjunkturedgang. Høy generell prisvekst, utsiktene til økt arbeidsledighet og moderat lønnsvekst synes mer enn å oppveie positive impulser fra utsiktene til lavere realrente. Samtidig har omfanget av næringsbygninger ombygd til boliger økt de siste 10 år. Man kan derfor ha overvurdert behovet for nye boliger.

Med økende arbeidsledighet og utsikter til et moderat lønnsoppgjør forventer vi bare svak vekst i boligprisene i år, og lavere enn veksten i konsumprisene. En lavere realrente vil virke i motsatt retning. Nedgangen i prisveksten og økt gjennomsnittlig formidlingstid for boliger, trekker i retning av lavere aktivitet i boligmarkedet. Vi antar at boliginvesteringene vil falle utover i 2003, og anslår en reduksjon på knapt 4 prosent, som i 2002. I 2004 tror vi at veksten vil ta seg opp til nær 3 prosent, for så å øke ytterligere til knappe 6 prosent i 2005. Også veksten i bruktboligprisene ventes å ta seg opp i 2005. Forløpet kan tilskrives høy realinntekt-svekst i 2004 og omslag nedover i arbeidsledigheten i 2005.

Investeringsnedgang i fastlandsbedriftene

Helt siden konjunkturtoppen ble nådd i 1998, har bruttoinvesteringene i fastlandsbedriftene bidratt til å dempe den samlede veksten i innenlandsk etterspørsel. Dette er hva en skulle forvente ut fra et normalt konjunkturforløp. Særlig markert har nedgangen vært i 2002. Investeringsnedgangen har skjedd til tross for en betydelig økning i industriinvesteringene de foregående årene, som i 2002 er anslått til å ha økt med om lag 8 prosent. Det kan tenkes at mange bedrifter har valgt å utsette investeringer til investeringsavgiften falt bort, noe den gjorde fra og med 4. kvartal i fjor. Dette bidrar isolert sett til å dempe et videre fall i investeringene.

I 2003 vil industriinvesteringene synke. Det skyldes dels situasjonen industrien er i for tiden med presset lønnsomhet, og dels at store prosjekter er ferdige eller i avslutningsfasen. Vi regner derfor med et til dels

betydelig fall i industriinvesteringene fram til slutten av 2004, i tråd med SSBs investeringstelling. Deretter forventes den internasjonale konjunkturoppgangen å bidra til en svak vekst i industriinvesteringene igjen. Investeringene i kraftforsyning forventes fortsatt å bidra til vekst i de samlede investeringene de nærmeste årene. For en rekke tjenesteytende næringer regner vi ikke med særlig vekst i investeringene. For næringsbygg er det grunn til å forvente nedgang; høye investeringer i foregående år har økt kapasiteten betydelig og svakere utleiepriser for næringsseiendommer er observert en tid.

Samlet sett legger vi fortsatt til grunn at investeringene i fastlandsbedriftene vil synke om lag i samme takt i 2003 som i foregående år, men at investeringsnedgangen gradvis vil avta gjennom 2004 og snu til oppgang i 2005, regnet på årsbasis.

Økte kostnader og sterkere pris konkurranse gir redusert eksport

Målt i faste priser økte den tradisjonelle vareeksportten med 1,3 prosent fra 2001 til 2002, etter en vekst på 3,7 prosent året før. De fleste undergruppene viste imidlertid negativ volumvekst; økningen skyldtes så å si utelukkende at veksten i eksport av verkstedprodukter (utenom skip og plattform) økte med 7,2 prosent, etter en økning på hele 15,5 prosent året før.

Utviklingen i eksporten av tradisjonelle varer de to siste årene må sees på bakgrunn av svak vekst i de norske eksportmarkedene - rundt en halv prosent årlig - på grunn av den internasjonale lavkonjunkturen. Samtidig har de norske bedriftenes konkurranseposisjon svekket seg markert, dels som følge av høy lønnsvekst, men særlig som følge av sterkere krone, noe som bidrar til å redusere det internasjonale prisenivået omregnet til norske kroner. Mens økte lønnskostnader bidrar til å presse prisene på norske produkter opp, regnet i norske kroner, bidrar sterkere krone til å presse prisene ned. De siste årene har valutaeffekten dominert; prisene på tradisjonell vareeksport falt med 2,9 prosent fra 2000 til 2001 og ytterligere 8,7 prosent fra 2001 til 2002. Sett under ett, tilsvarte dette om lag svekkelsen av utenlandske valutaer mot norske kroner disse to årene, både ifølge industriens konkurransekursindeks (henholdsvis -3,2 og -7,4 prosent i 2001 og 2002) og den importveide kursindeksen (henholdsvis -3,1 og -8,5 prosent). Prisnedgangen var særlig sterk for konjunkturfølsomme, råvarebaserte produkter.

Basert på sesongjusterte tall flatet prisnedgangen for tradisjonell vareeksport ut gjennom fjoråret, mens volumutviklingen slo om til nedgang, særlig i 4. kvartal. For 2003 og utover legger vi til grunn at eksportmarkedsveksten tar seg opp, i tråd med forutsetningen om at den internasjonale oppgangen fester seg. Samtidig innebærer forutsetningen om at krona svekkes det kommende året at de siste årenes tap av kon-

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2002-2005. Regnskap og prognoser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår
 Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regnskap 2002	Prognoser						
		2003			2004		2005	
		SSB	FIN	NB	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi								
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	3,3	3,0	3,5	2 3/4	2,9	3 1/4	2,4	3
Konsum i offentlig forvaltning	4,5	1,6	0,5	3/4	1,8	2	2,6	2
Bruttoinvestering i fast realkapital ¹	-3,3	-0,3	3,2	1	-0,3	1/4	0,2	1 1/2
Utvinning og rørtransport ²	-4,4	16,7	12,2	20	-0,6	0	-8,1	0
Fastlands-Norge	-4,2	-5,2	0,1	-4	-0,3	1/2	3,4	2
Bedrifter	-6,0	-7,2	-1,0	-6	-2,2	-1	3,4	1
Bolig	-3,9	-3,8	2,2	-3	2,8	2	5,9	5
Offentlig forvaltning	0,1	-1,9	0,3	1/4	0,2	2	0,3	2
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ³	2,3	1,3	2,7	1 1/4	2,1	2 1/2	2,6	2 1/2
Lagerendring ⁴	-0,2	0,0	0,0	..	0	..
Eksport	-0,5	-2,3	0,8	-1	1,2	1 1/2	0,8	1 1/2
Råolje og naturgass	0,2	-1,8	-2,1	-2	0,7	4	-1,8	0
Tradisjonelle varer	1,3	-2,2	2,7	-3	3,1	-1	4	2
Import	1,7	1,5	2,9	1	1,3	1 1/4	1,7	3 1/2
Tradisjonelle varer	4,7	0,1	3,2	1 1/4	1,5	1 1/4	3,1	3 1/2
Bruttonasjonalprodukt	1,0	0,1	1,9	1	1,7	2 1/4	1,5	1 3/4
Fastlands-Norge	1,3	0,7	1,8	1 1/4	2,3	2	2,5	2 1/4
Arbeidsmarked								
Sysselsatte personer	0,3	0,0	0,4	- 1/2	-0,5	0	0,5	1/2
Arbeidsledighetsrate (nivå)	3,9	4,3	4,0	4 1/2	4,8	4 3/4	4,6	4 3/4
Priser og lønninger								
Lønn per normalsårsverk	5,4	4,6	5,0	5	4,6	4 1/2	4,4	4 1/2
Konsumprisindeksen (KPI)	1,3	3,2	2 1/4	3 1/4	1,3	1	2,3	2 1/4
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE)	2,3	2,3	..	1 3/4	2,1	2	2,4	2 1/4
Eksportpris tradisjonelle varer	-8,7	3,8	..	-5	7,6	1 1/4	2	1 3/4
Importpris tradisjonelle varer	-8,0	1,5	6,1	..	1,9	..
Bolig	5,8	2,3	2,0	..	4,7	..
Utenriksøkonomi								
Driftsbalansen, mrd. kroner	211,1	175,5	178,9	205	157,1	155	153,4	120
Driftsbalansen i prosent av BNP	13,8	11,3	..	14	9,9	10	9,4	8
MEMO:								
Husholdningenes sparerate (nivå)	7,4	5,8	6,6	5	7,0	5 1/4	7,4	5 1/2
Pengemarkedsrente (nivå) ⁵	6,9	5,4	6,7	5,6	5,4	5,5	5,8	5,5
Utlånsrente, banker (nivå) ⁶	8,4	7,1	6,9	..	7,3	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	197,4	191,0	180,0	..	181,0	..	182	..
Eksportmarkedsindikator	0,7	3,9	5,9	..	3	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁸	-8,5	0,6	..	-3 3/4	3,2	0	0,5	0

¹ Norges Banks anslag inkluderer lagerendring.

² Finansdepartementets og Norges Banks anslag inkluderer tjenester tilknyttet oljeutvinning.

³ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

⁴ Endring i lagerendring i prosent av BNP.

⁵ NB har som teknisk forutsetning for sine framskrivninger at bankens renter på prognosetidspunktet holdes uendret i prognoseperioden.

⁶ Husholdningenes lånerente i private finansinstitusjoner.

⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend

⁸ Positivt fortegn innebærer depresiering.

Kilder: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld.nr. 1, 2002-2003 (FIN), Norges Bank, Inflasjonsrapport 1/2003 (NB).

kurranssevne reverseres noe, men likevel ikke nok til at norske bedrifter unngår å tape markedsandeler. Endelig står en i de neste årene overfor ferdigstilling av ny kapasitet innen aluminiumsproduksjon, som isolert sett vil bidra til økt eksport. Det innebærer at volumet av den tradisjonelle vareeksporten trolig vil falle i 2003, for så å vokse med 3-4 prosent i 2004 og 2005. Også prisene antas å øke, først og fremst som følge av en konjunkturbestemt oppgang i diverse råvarepriser.

Moderat importvekst, trass i økte importandeler

Også på importsiden fører svekkelsen av norske bedrifters konkurransevne til tap av markedsandeler. Prisene på tradisjonell vareimport falt med 8 prosent regnet i norske kroner fra 2001 til 2002, dvs. svakt i underkant av nedgangen i den importveide valutakursen. Samtidig økte importvolumet med 4,7 prosent, vesentlig sterkere enn den samlede anvendelsen av

varer og tjenester (1,2 prosent) og norsk produksjon (bruttoproduksjonsvekst i alt på 0,9 prosent, 1,2 prosent for Fastlands-Norge).

Sett på bakgrunn av den spesielt svake utviklingen i eksport og investeringer, to etterspørselskomponenter med tradisjonelt høyt importinnhold, var økningen i importandeler trolig sterkere enn det som følger av utviklingen i importen sett i forhold til samlet anvendelse og produksjon og en underliggende trend på grunn av økt varebytte med utlandet. Også på import-siden sto verkstedprodukter (utenom skip og plattform) for en vesentlig del av økningen, her må importandelene ha økt betydelig.

Til tross for tap av markedsandeler for norske bedrifter, legger vi for 2003 til grunn en nær flat importutvikling. Det skyldes til dels en direkte nedgang i eksporten og Fastlands-Norges investeringer, men også at sammensetningen av importen til oljevirksomhet antas å vri seg fra det som regnes som tradisjonelle varer til direkte import til oljevirksomhet. Således viser den samlede vareimporten en noe sterkere vekst. Fall i investeringene bidrar til å holde importveksten nede nær veksten i samlet etterspørsel og produksjon også i 2004, men i 2005 øker importveksten igjen.

Svak BNP-vekst i 2003, men høyere deretter

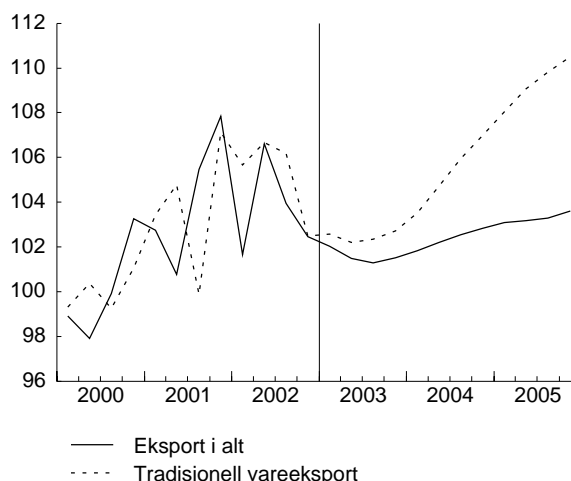
BNP i alt økte med 1 prosent fra 2001 til 2002 og veksten i fastlandsøkonomien var bare litt høyere. Svak vekst i etterspørselen fra fastlandsøkonomien både i 2001 og 2002 har bidratt til å dempe vekstimpulsene. Dette vil fortsette i 2003. Nedgang i kraftproduksjonen er antatt å ville trekke veksten i fastlandsøkonomien ned med 0,3 prosentpoeng i 2003 og tilsvarende opp i 2004. Lavere kraftproduksjon bidrar til høye strømpriser i 2003, som reduserer veksten i husholdningenes realinntekter og etterspørsel.

En markert internasjonal konjunkturoppgang har latt vente på seg. Vi har igjen nedjustert våre anslag for markedsveksten i utlandet i 2003, noe som bidrar til lavere vekst for tradisjonell eksport og eksporten av enkelte tjenester. Kronekursen har riktignok svekket seg i det siste, noe som bidrar til å redusere norske eksportørers tap av markedsandeler. Samlet sett legger vi imidlertid til grunn at eksporten faller fra 2002 til 2003. Nedgangen i oljeproduksjonen bidrar også til dette. Sammen med en svakere vekst i innenlandsk etterspørsel fra fastlandsøkonomien, bidrar dette til å trekke veksten ytterligere ned i 2003. I motsatt retning trekker sterk vekst i petroleumsinvesteringene. Samlet sett anslår vi nå BNP-veksten for Fastlands-Norge til bare 0,7 prosent i 2003.

Den lave produksjonsveksten gjør at sysselsettingsveksten stopper opp, og inntektsveksten i husholdningene blir vesentlig lavere enn i 2002. Arbeidsledigheten

Eksport

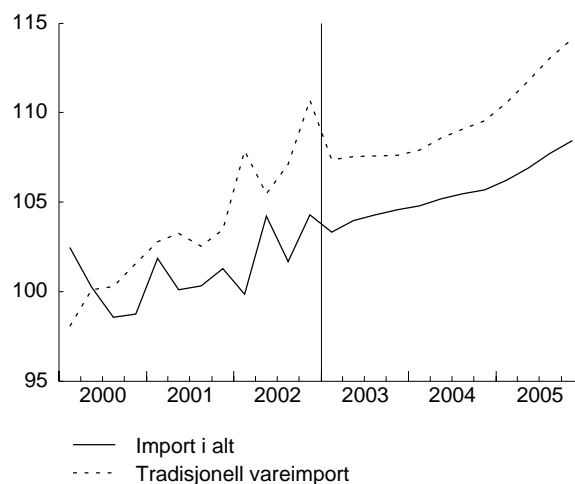
Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Import

Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

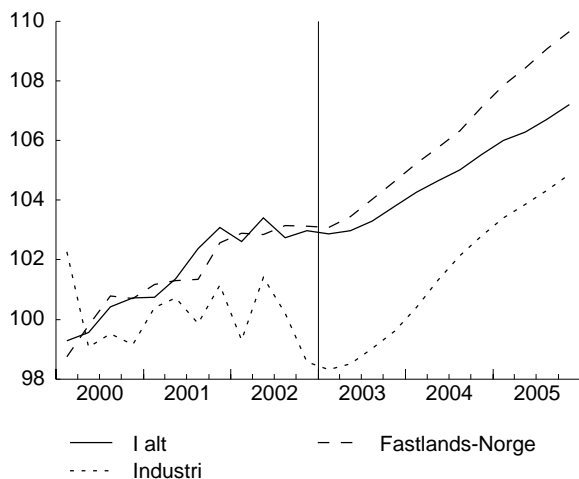

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

øker videre, noe som igjen har effekter i boligmarkedet. I motsatt retning trekker her våre forutsetninger om en kraftigere rentenedgang enn tidligere lagt til grunn samt litt høyere inflasjon i 2003, som begge trekker realrenta mer ned. Det gjør at husholdningenes sparerate kan synke, slik at konsumveksten ikke endres så mye i forhold til i 2002. Samlet er imidlertid bildet at norsk økonomi nå synes å stå overfor en noe sterkere konjunkturedgang i 2003 enn tidligere berregnet.

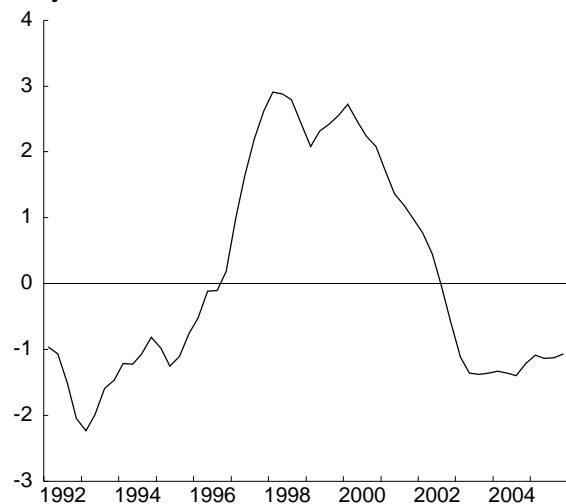
For 2004 er våre vekstanslag ikke mye endret fra forrige konjunkturoversikt. Oppgangen i produksjon som forventes dette året, henger både sammen med det internasjonale oppsvinget som øker tradisjonell eksport og at en rekke negative impulser fra innenlandsk

Bruttonasjonalprodukt
Sesongjusterte volumindekser, 2000=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Konjunkturavvik

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

etterspørsel blir noe svakere. Av særlig betydning er lavere strømpriser og økt kraftproduksjon, som gjør at konsumprisveksten blir lav i 2004. Dermed øker husholdningenes realinntekter mer og konsumveksten øker noe. Likeledes snur boliginvesteringene fra nedgang i 2003 til økning mot slutten av 2004. Nedgangen i industriinvesteringene antas å bli redusert. Impulsene fra finanspolitikken er antatt å bli om lag de samme i 2004 som i 2003, mens rentenedgangen gjennom 2003 sammen med kronedepresieringen har positive effekter på etterspørsel og konkurransevne. Samlet sett får vi derfor en vekst i 2004 mer på linje med antatt trendvekst i BNP for Fastlands-Norge.

Anslag for 2005 antyder at veksten da kan bli enda litt sterkere. En mer ekspansiv finanspolitikk i tråd

med handlingsregelen bidrar til dette. I tillegg kan vi da oppleve et omslag i fastlandsbedriftenes investeringer, etter mange år med nedgang. Sysselsettingsveksten vil øke og arbeidsledigheten kan synke litt. Hvis disse anslagene slår til, vil således konjunkturbunnen kunne bli passert mot slutten av 2004. Det er imidlertid grunn til å understreke at anslagene er svært usikre og avhenger ikke minst av at det forventede oppsvinget i internasjonal økonomi faktisk materialiserer seg.

Fortsatt økende ledighet

Arbeidsledigheten målt ved arbeidskraftundersøkelsen (AKU) har steget jevnt siden årsskiftet 1998/99. Den registrerte ledigheten var mer stabil fram til midten av 2001 for så å stige kraftig fram til nå. Sees hele perioden under ett, har imidlertid både den registrerte ledigheten og antall ledige i AKU økt med om lag 30 000 personer. Som et gjennomsnitt for 2002 var AKU-ledigheten på 3,9 prosent, målt som andel av arbeidsstyrken. Tilsvarende viste den registrerte ledigheten at 3,2 prosent av arbeidsstyrken var helt uten arbeid i 2002. I tillegg deltok i gjennomsnitt 9300 personer på ordinære arbeidsmarkedstiltak, en nedgang fra 10 100 året før. Økningen i den registrerte ledigheten gjennom 2002 var bred. Ledigheten økte innenfor alle yrkesgrupper, i alle fylker og blant både kvinner og menn i alle aldersgrupper.

Antall personer i yrkesaktiv alder vil fortsette å stige med om lag 10 000 årlig. En endring av befolkningens sammensetning mot aldersgrupper med lavere yrkesdeltakelse, og et svakere arbeidsmarked bidrar imidlertid til en svakere utvikling i arbeidsstyrken, slik at yrkesandelen i 2003 er anslått å synke for første gang siden 1993. Toppen i yrkesdeltakingen ser altså ut til å være nådd i 2002, da 74,2 prosent av alle personer i alderen 16-74 år enten var sysselsatt eller ledige. Dette er den høyeste yrkesandelen som noen gang er registrert i Norge, og er også svært høy i internasjonal sammenheng. Den langvarige veksten i sysselsettingen forventes å stoppe opp i 2003, og i 2004 forventes det nedgang på årsbasis, for første gang siden 1992.

Fortsatte lønnsomhetsproblemer for industrien vil bidra til videre sysselsettingsnedgang i industrien, og ringvirkninger av problemene i industrien vil bidra til lav sysselsettingsvekst i de fleste andre delene av økonomien også. Det vil imidlertid fortsatt bli vekst i den offentlige sysselsettingen, dog noe svakere i 2003 og 2004 enn i de senere år. Trenden med økende AKU-ledighet forventes dermed å fortsette til 2004. Målt som andel av arbeidsstyrken antas ledigheten å bli på 4,3 prosent i 2003 og 4,8 prosent i 2004. I løpet av 2004 ser det imidlertid ut til at norsk økonomi passerer konjunkturbunnen for denne gangen, slik at ledigheten forventes å synke til 4,6 prosent som et gjennomsnitt for 2005.

Svak lønnsomhet og økt ledighet gir lavere lønnsvekst

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall steg lønn per normalårsverk med 5,3 prosent i 2002, mot 5,0 prosent i 2001. Dette ga en reallønnsvekst på 4,0 prosent i 2002, bare 0,2 prosentpoeng lavere enn i rekordåret 1998. For industrien, bygge- og anleggsvirksomhet, varehandel, transport, hotell- og restaurantvirksomhet samt forretningsmessig tjenesteyting, var veksten i lønn per normalårsverk mellom 5,0 og 5,3 prosent, altså om lag som gjennomsnittet for økonomien totalt. I finansiell tjenesteyting var lønnsveksten 6,0 prosent, og i offentlig forvaltning var veksten i lønn per normalårsverk på 6,3 prosent.

En lønnsvekst på 5,3 prosent i industrien var høyere enn man kunne forvente, tatt i betraktning lønnsomhetsproblemene i industrien gjennom 2002. Den høye lønnsveksten gjaldt særlig industrifunksjonærene, for NHO-bedriftene lå funksjonærenes lønnsvekst i overkant av 6 prosent. Anslagsvis 0,5 prosentpoeng av denne lønnsveksten kan imidlertid tilskrives strukturelle endringer, som følge av en redusert andel funksjonærer med lav lønn. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) anslår at industriarbeiderne i NHO-bedrifter fikk ett prosentpoeng lavere lønnsvekst enn de heltidsansatte industrifunksjonærene i 2002.

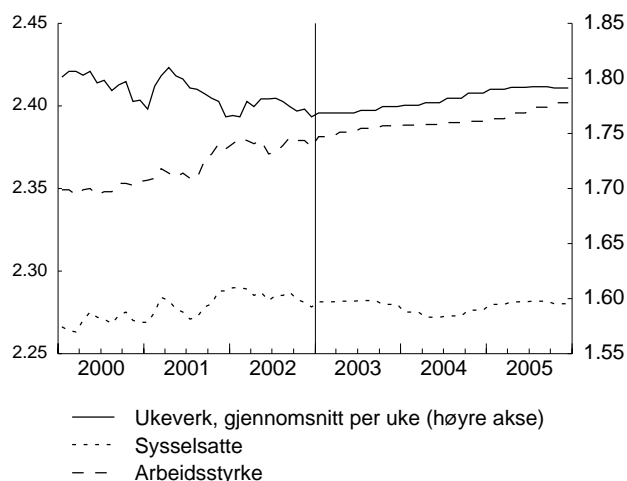
Industriarbeiderne i NHO-bedrifter har hatt en lønnsvekst på 61,7 prosent siden 1991, mens funksjonærene i NHO-bedriftene fikk en lønnsvekst på 75,4 prosent. I samme periode var lønnsveksten for stats- og kommuneansatte henholdsvis 64,8 og 61,2 prosent. Da mange ansatte i stat og kommune har kvalifikasjoner som tilsvarer funksjonærer i privat sektor, kan den høye lønnsveksten for disse gruppene i 2002 delvis tilskrives et ønske om gjeninnhenting av forskjellen i lønnsutvikling i de senere år.

Overhenget til 2003 fra lønnstillegg som ble gitt i 2002, anslås av TBU å bidra til en årslønnsvekst på 2½ prosent i 2003, mot et overheng på 1¾ prosent til 2002. Samtidig er det allerede avtalt en del tillegg for 2003, noe som bidrar med anslagsvis ½ prosentpoeng til årslønnsveksten i år. En forventet vekst i lønn per normalårsverk på 4,6 prosent for 2003, som i våre prognoser, innebærer således lave tillegg i årets mellomoppgjør. Overhenget til 2004 kan dermed bli klart lavere enn til 2003. Det bidrar til et større rom for tariffestede tillegg fra hovedoppgjøret dette året, selv med en total lønnsvekst på linje med den i 2003. Veksten i lønn per normalårsverk anslås til 4,6 prosent i 2004 og 4,4 prosent i 2005.

En årlig lønnsvekst for perioden 2003-2005 på rundt 4 ½ prosent reflekterer lønnsomhetsproblemene i industrien i 2001 og 2002, og økningen i ledighet siden årsskiftet 1998/99. Anslagene forutsetter at lønnsveksten i industrien blir normgivende for de

Arbeidsstyrke, sysselsetting og ukeverk

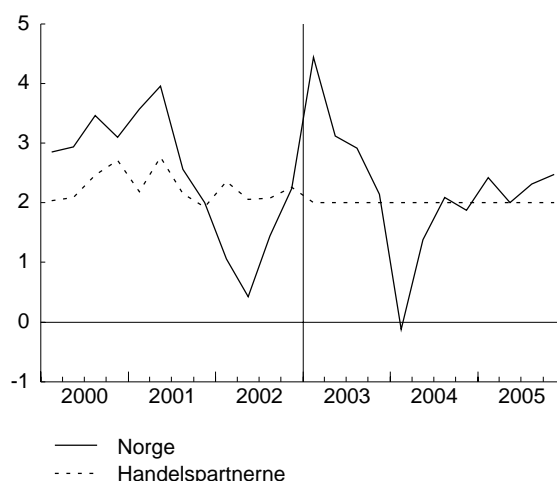
Millioner. Sesongjustert og glattet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Konsumprisindeksen

Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

øvrige sektorene i økonomien. En slik lønnsvekst, kombinert med våre øvrige anslag, demper sysselsetningsnedgangen i industrien gjennom å bedre lønnsomheten i sektoren. Etter et år med fortsatt mager lønnsomhet i industrien i 2003, styrkes således lønnsomheten i 2004 og 2005. Lav lønnsvekst og høy produksjonsvekst i 2004 og 2005 bidrar i tillegg til å øke den samlede sysselsettingen, slik at arbeidsledigheten kommer ned i 2005.

Konsumprisene - el-prisene styrer

Til tross for flere år med vekst i norske timelønnskostnader på over 6 prosent årlig, steg konsumprisindeksen (KPI) bare med 1,3 prosent fra 2001 til 2002. Prisstigningen var 0,1 prosentpoeng lavere i 1996, men en må ellers tilbake til 1960 for å finne en lavere prisstigning. Styrkingen av kronekursen og fravær av inflasjonsimpulser fra utlandet var viktige faktorer

bak den lave prisveksten. Avgiftslette og reduserte energipriser bidro imidlertid også markert til den lave prisstigningen. Veksten i KPI justert for reelle avgifts- endringer og uten energivarer (KPI-JAE) var således 2,3 prosent i 2002.

Prisstigningstakten endret seg en god del gjennom fjoråret. I første halvår bidro avgiftsendringer klart til å trekke prisstigningstakten ned. Gjennom 2001 endret elektrisitetsprisene seg nesten ikke, mens det normale er at de faller om våren og i begynnelsen av sommeren og at de øker utover høsten. I fjor fikk man et langt mer normalt forløp. Elektrisitetsprisene bidro dermed til å redusere prisstigningstakten i sommerhalvåret. Mot slutten av fjoråret og inn i 2003 økte imidlertid prisstigningstakten som en direkte følge av høyere elektrisitetspriser. I januar i år steg elektrisitetsprisene enda mer, og var da 82,5 prosent høyere enn i januar 2002. Dette ga et bidrag på 3,2 prosentpoeng til KPI-veksten på 12-månedersbasis, som kom opp i 5,0 prosent, den høyeste prisstigningstakten siden januar 1989. En viss nedgang i elektrisitetsprisene medvirket til at prisstigningstakten i februar kom ned i 4,8 prosent, og prisveksten antas å falle markert utover våren.

Den importveide kronekursen styrket seg med hele 8,5 prosent fra 2001 til 2002. Dette bidro klart til å redusere veksten i KPI. Kronestyrkingen bidro til å redusere norske produsenters produktinnsats generelt og prisveksten for importerte konsumvarer falt med 1,5 prosent. At prisnedgangen på disse varene ikke var større kan føres tilbake til tre forhold:

- Langsiktige kontrakter gitt i norske kroner samt markedsmessige vurderinger, medfører at det tar tid før valutakursendringer slår fullt ut i importpriser.
- En betydelig andel av kostnadene knyttet til norske importerte konsumvarer er norske (avansen i varehandelen og avgifter).
- Avansen i varehandelen øker på kort sikt, ved at en utsetter prisreduksjonene som følger av lavere importpriser.

I prognoseberegningene svekkes kronekursen svakt fra i fjor til i år, og ytterligere noe gjennom de to neste årene. Dette vil isolert sett bidra til å trekke importpriser og konsumprisveksten opp. Tidsforsinkelser kan imidlertid medvirke til at disse effektene blir forholdsvis beskjedne i år, men de kan få noe større betydning til neste år hvor vi anslår importprisveksten for tradisjonelle varer til 6 prosent. Denne veksten er ikke bare en følge av valutakursutviklingen. Konjunkturoppgang i utlandet antas å drive opp prisene på industrielle råvarer, og også prisene på ferdigvarer kan komme til å øke noe mer enn i de foregående årene. Veksten i KPI-JAE antar vi kommer til å ligge noe under 2,5 prosent i år og til neste år, men anslås til om lag 2,5 prosent i 2005.

Elektrisitetsprisen vil åpenbart komme til å spille en viktig rolle for den samlede prisutviklingen i tiden som kommer. Et betydelig fall i el-prisene de neste månedene vil sannsynligvis bidra til å senke prisstigningstakten markert. Gjennom høsten i år vil elektrisitetsprisene trolig bare i liten grad bidra til ytterligere endringer i prisstigningstakten, inntil man i desember får effekten av den høye prisen i desember i fjor. På årsbasis regner vi nå med at KPI-veksten vil bli 3,2 prosent.

Ved inngangen av 2004 må en anta at prisstigningstakten blir rekordlav, kanskje negativ, som følge av de ekstremt høye el-prisene i denne perioden i år (se egen boks for nærmere omtale av elektrisitetsprisprognosen og usikkerheten i el-prisanslaget). Innføringen av maksimalpriser på barnehageplasser, som vi antar vil bidra til å redusere KPI med 0,4 prosent, vil ytterligere forsterke dette bildet. Prisstigningstakten vil imidlertid forholdsvis raskt øke som en refleks av el-prisutviklingen i år. En reduksjon i oljeprisen i tiden fremover vil også bidra til å trekke prisstigningstakten ned en tid fremover. På årsbasis anslås KPI-veksten til 1,3 prosent i 2004 og 2,3 prosent i 2005.

Utenriksøkonomi - store, men avtakende overskudd

Foreløpige anslag viser at overskuddet på driftsbalansen overfor utlandet var 211 mrd. kroner i 2002. Dette utgjør nesten 14 prosent av nominelt BNP. Overskuddet var vel 30 mrd. kroner lavere enn i 2001. Dette skyldes i all hovedsak et bytteforholdstap, da eksportprisene og særlig oljeprisen målt i norske kroner har falt mer enn importprisene.

Vi regner nå med at oljeprisen i norske kroner vil synke litt fra 2002 til 2003. Vi legger videre til grunn en svak utvikling i prisene på tjenesteeksporten slik at vi også i 2003 vil oppleve et bytteforholdstap, og da større enn i 2002. I tillegg regner vi med en klart høyere importvekst enn eksportvekst i 2003. Dette skyldes dels forutsetninger om petroleumseksporten, men også tap av konkurransevne bidrar til dette. Samlet sett anslås derfor overskuddet på driftsbalansen til 176 mrd. kroner neste år, som etter våre beregninger vil utgjøre vel 11 prosent av nominelt BNP.

Våre oljeprisanslag innebærer ytterligere nedgang i bytteforholdet i 2004, og i samme retning trekker en betydelig økning i importprisene på årsbasis, som følge av en svakere kronekurs i 2004 enn som gjennomsnitt for 2003. Dette gjør at bytteforholdstapet er anslått å ville bli betydelig i 2004, noe som reduserer overskuddet på handelsbalansen. Mindre underskudd på rente- og stønadsbalansen motvirker dette litt, men overskuddet på driftsbalansen er nå anslått å ville bli vel 157 mrd. kroner i 2004, eller 10 prosent av BNP. For 2005 viser beregningene bare små endringer i overskuddet på driftsbalansen overfor utlandet.

Virkninger av ekspansiv finanspolitikk

Arbeidsledigheten ligger an til fortsatt å øke de nærmeste par årene. Nedgangskonjunktoren gikk i løpet av 2002 over i en lavkonjunktur, om enn foreløpig ikke særlig dyp. Tradisjonelle virkemidler for å redusere dybden i en lavkonjunktur er en mer ekspansiv finanspolitikk. Innføringen av den finanspolitiske handlingsregelen og en pengepolitikk rettet inn mot inflasjonsmål, begrenser muligheten for en samlet ekspansiv politikk. Ifølge den finanspolitiske handlingsregelen er det imidlertid mulig å drive en stabiliserende finanspolitikk. Hvis en skal holde seg innenfor handlingsregelen, forutsetter imidlertid en slik finanspolitisk ekspansjon en tilsvarende finanspolitisk tilstramming i den kommende oppgangs konjunktoren. Hvis ikke vil finanspolitikken bidra til en raskere økning i bruken av oljepenger enn det langsiktige forvaltningsperspektivet i handlingsregelen tilsier.

I det følgende presenteres beregninger med SSBs makro-økonometriske modell KVARTS som kaster lys over virkninger av noen mulige ekspansive tiltak, gitt innretningen og arbeidsdelingen i den økonomiske politikken mellom finanspolitikk og pengepolitikk. Spørsmålet som stilles er i hvilken grad en mer ekspansiv finanspolitikk i en avgrenset periode vil måtte føre til en økning i renta for å sikre at inflasjonsmålet nås to år fram i tid. Dessuten, hvis renta må økes, hvor mye høyere må den settes for å unngå for høy inflasjon? Blir det i så fall noen effekter igjen på produksjon og arbeidsløshet som kan redusere den økningen i ledigheten som er lagt til grunn i våre prognoser, og som her betraktes som vår referansebane?

Beregning A

I denne beregningen økes offentlig konsum med om lag 2,5 milliarder per kvartal i seks kvartaler fra og med 3. kvartal 2003 til og ut 2004. Deretter vender de offentlige utgiftene tilbake igjen til referansebanen. Hensikten med denne midlertidige økningen i offentlige utgifter er å redusere ledighetsveksten i den perioden hvor lavkonjunktoren forsterkes ifølge referansebanen. Utgiftsøkningen gjennomføres ved en proporsjonal endring i offentlig sysselsetting og kjøp av produktinnsats fra privat sektor. Renta forutsettes å være uforandret fra referansebanen, mens valutakursen endres i tråd med valutakursrelasjonen som er presentert i en egen boks.

Denne formen for ekspansiv finanspolitikk slår raskt ut i redusert arbeidsledighet. Tradisjonelle multiplikatormekanismer fører til økte inntekter i husholdningene, slik at også husholdningenes etterspørsel øker. Næringslivsinvesteringene øker også noe som følge av økt aktivitetsnivå. Motstykket er at den kostnadmessige konkurranseevnen målt ved relative lønnskostnader i industrien i forhold til handelspartnerne målt i felles valuta, svekkes som følge av den økte lønnsveksten, men svekkelsen motvirkes delvis av at krona også svekkes. Inflasjonen øker imidlertid noe, både som følge av økt lønnsvekst på grunn av

A. Virkninger av ekspansiv finanspolitikk. Ingen renterespons. Avvik i prosent fra referansebanen der annet ikke fremgår

	2003	2004	2005
Offentlig konsum	1,1	2,3	-0,1
Konsum i husholdninger	0,1	0,6	0,6
Bto. investeringer i F.-Norge	0,1	1,0	1,7
Ledighetsrate, pst.poeng	-0,3	-0,4	0,1
BNP Fastlands-Norge	0,3	0,8	0,3
Inflasjon (KPI-JAE), pst.poeng	0,0	0,1	0,1
Importveid valutakurs ¹	0,0	0,2	0,3
Lønn per normalårsverk	0,3	0,9	0,5
Relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta	0,3	0,5	0,1

¹ Positivt tall betyr en svakere krone

lavere ledighet og etter hvert av en svekket kronekurs som følge av økningen i det norske prisenivået. Inflasjonen øker i 2004 og 2005 med 0,1 prosentpoeng begge år.

I den neste beregningen antas det at sentralbanken mener en slik økning i prisveksten bryter med inflasjonsmålet, og reagerer med å sette opp renta.

Beregning B

Vi foretar her nøyaktig den samme finanspolitiske ekspansjonen som i beregning A, men pengemarkedsrenta økes umiddelbart med 0,25 prosentpoeng. Ifølge beregningene er dette tilstrekkelig til å nøytralisere virkningen på inflasjonen etter to år. Forutsatt at inflasjonen i referansebanen var på inflasjonsmålet i dette året, er denne renteendringen det som er nødvendig for en rigid oppfylging av inflasjonsmålet.

Renteøkningen bidrar isolert sett til å dempe husholdningenes etterspørsel, samtidig som valutakursen påvirkes. Etter om lag fire kvartaler blir kursen på norske kroner sterkere enn i referansebanen og det er i hovedsak dette som bringer inflasjonen tilbake til målsettingen. I forhold til den finanspolitiske ekspansjonen uten renterespons, blir de ekspansive effektene her litt mindre. Forverringen av den kostnadmessige konkurranseevnen blir litt større i 2004 og 2005, som følge av styrkingen av krona. Pengepolitikken virker her altså til å forsterke den svekkelsen av konkurranseevnen som den finanspolitiske ekspansjonen initierer.

Disse to beregningene antyder at det kan være mulig å føre en stabiliserende finanspolitikk også når Norges Bank fører en motvirkende pengepolitikk for å nøytralisere inflasjonseffekten på to års sikt. Effekten av rentereaksjonen er at den kostnadmessige konkurranseevnen svekkes mer, mens inflasjonen naturlig nok reduseres, men likevel slik at økningen i ledigheten de nærmeste to årene blir redusert. Andre former for ekspansivitet i de offentlige budsjetter er imidlertid langt mindre effektive i forhold til et kortsiktig stabiliseringspolitisk mål for ledighetsnivået. Ifølge en artikkel av Johansen og Holm i Økonomiske analyser 4/2001 vil skatte- og eller avgiftslette rettet mot husholdningene i liten grad redusere ledigheten innenfor en så kort tidshorisont som her analyseres.

De tallmessige virkningene er selvsagt avhengige av hvordan modellen som er brukt er utformet på noen sentrale områder. Størst usikkerhet er kanskje knyttet til valutakursresponsen av inflasjons- og renteendringer, se omtalen i egen boks. Også effekten av økt rente på innenlands etterspørsel er viktig for konklusjonene, og usikkerhet omkring denne effekten bidrar til at man skal tolke disse beregningene med varsomhet.

B. Virkninger av ekspansiv finanspolitikk, med renterespons. Avvik i prosent fra referansebanen der annet ikke fremgår

	2003	2004	2005
Offentlig konsum	1,1	2,3	0,0
Konsum i husholdninger	0,1	0,4	0,3
Bto. investeringer i F.-Norge	0,1	0,7	0,9
Ledighetsrate, pst.poeng	-0,3	-0,4	0,2
BNP Fastlands-Norge	0,3	0,7	0,1
Inflasjon (KPI-JAE), pst.poeng	0,1	0,1	0,0
Importveid valutakurs ¹	0,1	0,0	-0,2
Lønn per normalårsverk	0,3	0,9	0,4
Relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta	0,2	0,7	0,5
Pengemarkedsrente, pst.poeng	0,1	0,3	0,3

¹ Positivt tall betyr en svakere krone

Sammenheng mellom rente og valutakurs

Valutakurser er priser som sørger for likevekt i etterspørsel etter og tilbud av valuta. Etterspørsel og tilbud av valuta kan ha en tendens til å endres slik at valutakursene på lang sikt tenderer til å bidra til balanse i utenriksøkonomien.

En balansert utenriksøkonomi vil normalt innebære at prisutviklingen i et land ikke kan være uavhengig av prisutviklingen i et annet land om man ønsker å oppnå en stabil valutakurs. Teorien om kjøpekraftsparitet sier at prisene i Norge i et lengre perspektiv må følge prisene i utlandet målt i norske kroner i et én-til-én-forhold. Ifølge teorien om kjøpekraftsparitet må derfor Norge over tid ha samme inflasjon som i utlandet for at valutakursen skal være uendret.

Det er mange grunner til at kjøpekraftsparitet ikke gjelder på kort sikt. Transportkostnader og det at innenlandske og utenlandske varer ikke er helt like er grunner til avvik i kjøpekraftsparitet på kort sikt. Men selv om kjøpekraftsparitet ikke er oppfylt hele tiden, kan den likevel gjelde på lengre sikt.

Valuta blir ikke bare omsatt for å gjøre opp for eksport og import, men også i forbindelse med finansielle investeringer over landegrensene. Ved store forskjeller i pengemarkedsrenten i to land vil investorene plassere penger i landet med høy rente og eventuelt låne penger i landet med lav rente. Denne forflytningen av penger kan eventuelt motvirkes av en forventet endring i valutakursen mellom de to landene. Teorien om udekket renteparitet tilsier at en eventuell rentedifferanse mellom to land oppveies av en forventning om en motsvarende endring i bytteforholdet mellom landenes valuter, slik at avkastningen blir den samme uansett i hvilket land man plasserer pengene.

I praksis vil heller ikke udekket renteparitet gjelde kontinuerlig. Et avvik i forventet avkastning kan være nødvendig for at markedsaktørene skal flytte midlene sine slik at etterspørselen etter et lands valuta er lik tilbudet av det samme landets valuta.

Empiriske undersøkelser har i liten grad funnet støtte for kjøpekraftsparitet og udekket renteparitet hver for seg (unnatt når meget lange dataserier analyseres). Det kan derfor være nødvendig å kombinere disse to teoriene for å kunne forklare og predikere valutakursutviklingen.

I en empirisk analyse av valutakursen mellom Norge og handelspartnerne konkluderer Bjørnland og Hungnes (2002, 2003) med at varige avvik fra kjøpekraftsparitet kan bli forklart av rentedifferansen helt tilbake til 1980-tallet. Med andre ord vil en høy rentedifferanse mot utlandet gi en permanent styrking av valutakursen. Disse resultatene understreker den langsiktige betydningen av rentedifferansen når man skal utarbeide prognoser for valutakursutviklingen fremover. En valutakursmodell som ignorerer langtidseffekten av renter på valutakursen og kun fokuserer på kjøpekraftsparitet på lang sikt, gir en betydelig dårligere prognose.

Ifølge valutakursmodellen i Bjørnland og Hungnes (2003) vil en permanent økning i renten i utlandet på ett prosentpoeng føre til en svekking av kronen på 1,7 prosent etter fire år. Dette sammenfaller også med den langsiktige effekten. En reduksjon i innenlandsk rente på ett prosentpoeng vil ha noenlunde samme effekt på kort sikt, og helt lik effekt på lang sikt.

Et permanent lavere prisnivå på ett prosentpoeng i utlandet vil på lang sikt føre til en svekking av kronen på ett prosentpoeng. De to første årene etter skiftet vil kronen svekke seg med om lag 1,7 prosent. Denne overreaksjonen på valutakursen må ses i sammenheng med at vi ser på en umiddelbar endring i prisnivået fra et kvartal til det neste. Et så raskt utslag i forskjellig prisutvikling i utlandet kan gi grunnlag for forventninger om større avvik i prisutviklingen fremover, og dermed slå umiddelbart ut i valutakursen. Tre år etter skiftet er valutakursen tilbake på sitt nye langsiktige nivå. Et permanent høyere prisnivå i Norge på ett prosentpoeng vil ha omtrent den samme effekten, både på kort og lengre sikt.

Valutakursen er åpenbart en størrelse som er vanskelig å predikere utviklingen av. Den senere tids store svingninger har muliggjort store tap og gevinster på slik spekulasjon. Den som har funnet den "riktige" modellen kan derfor bli svært rik. Det finnes konkurrerende teoretiske og empiriske tilnærminger. For å kunne tallfeste effekten på norsk økonomi av ulike tiltak, er dette en størrelse som man må tallfeste. Å velge at et tiltak ikke endrer valutakursen kan være minst like feil - som å velge en modell som ikke er perfekt.

Hvis vi erstatter valutakursutviklingen gitt i referansebanen med den ovenfornevnte likning, får vi følgende resultat hva gjelder valutakurs: Eurokursen svekkes gradvis fra 1. kvartal i år og ut beregningsperioden. Ved utgangen av 2005 er kursen i denne beregningen oppe i 8,08, altså rett i underkant av det som er forutsatt i referansebanen. Fordi svekkelse av kronen i denne beregningen går over lengre tid, blir prisstigningen noen lavere i 2003 og 2004 og svakt høyere i 2005. En sterkere krone virker isolert sett kontraktivt på økonomien, og jevnt over vokser alle etterspørselskomponenter som bestemmes i modellen litt mindre enn i referansebanen. Arbeidsledighetsraten er om lag 0,1 prosentpoeng høyere i de tre årene.

Kilder:

Bjørnland, H. C. og H. Hungnes (2002). Fundamental determinants of the long run real exchange rate: The case of Norway, Discussion Papers 326, Statistics Norway.

Bjørnland, H. C. og H. Hungnes (2003). The importance of interest rates for forecasting the exchange rate, Discussion Papers 340, Statistics Norway.

Kraftmarkedet i 2003 og 2004

Gjennom høsten 2002 og forvinteren 2003 har strømprisene i det norske og nordiske kraftmarkedet vært uvanlig høye på grunn av lite nedbør og en etter årstiden lav magasinbefylling. Det har så langt vært stor oppmerksomhet rettet mot at vi kunne komme i mangel på vann til kraftproduksjon våren 2003, se for eksempel Aune og Bye (2002)¹. Etter hvert er fokus rettet mot høsten 2003 og vinteren 2003/2004.

Ved inngangen til 2003 var magasinbeholdningen 8,0 prosent under magasinbeholdningen på samme tidspunkt i 1994. Siden 1990 er 1994 det året hvor fyllingsgraden i magasinene har vært lavest når på det tidspunktet da vårflommen har kommet. På grunn av redusert etterspørsel, i hovedsak på grunn av høye priser og relativt mildt vær, og høy import, har vannbeholdningen bedret seg. I uke 11 er fyllingsgraden kun 1,9 prosent lavere enn i 1994 på samme tidspunkt. Det virker nå som den mest prekære situasjonen for våren 2003 er over og at fokus bør rettes mer mot utviklingen sommer/høst 2003 og vinteren 2003/2004. Magasinbeholdningen vil i vår være på et svært lavt nivå, og det må store nedbørmengder til for at den skal komme opp på et normalnivå i løpet av året.

I uke 11 er magasinbeholdningen samlet for hele landet 26,5 prosent av fulle magasiner. Dette er 22 prosent under medianverdien for magasinbeholdningen i perioden 1990-1999 og utgjør 18,5 TWh mindre vann i magasinene enn normalt. Samtidig er det mindre snø i fjellet enn normalt, mens grunnvannsstanden er omtrent som normal. Det er knyttet stor usikkerhet til snømålinger og målinger av grunnvannstand. Anslag fra byråer som beregner dette, antyder at grunnvannstanden for Norge er om lag 1 TWh over normalen, mens snømengden for Norden samlet er om lag 10 TWh under normalen. For Norge er snømengden om lag 7 TWh under normalen for året.

Statnett og NVE lager jevnlig usikkerhetsberegninger for utviklingen i vannmagasinbeholdningen ved hjelp av modellen Samlast for å illustrere hva ulike nedbørforhold, tilsigsforhold, etterspørselsforhold og handelsforhold kan ha av betydning. Figuren viser den siste beregningen gjort på denne modellen. Den viser at ved normal utvikling i nedbør og tilsigsforhold, vil magasinbeholdningen høsten 2003 kunne ligge på om lag 70 prosent av normal fylling. Ved ekstremt mye nedbør og tilsig kan magasinbeholdningen ligge opp mot normalnivå på vel 90 prosent. Ved ekstremt lave tilsig kan beholdningen komme ned på om lag 50 prosent fylling til høsten.

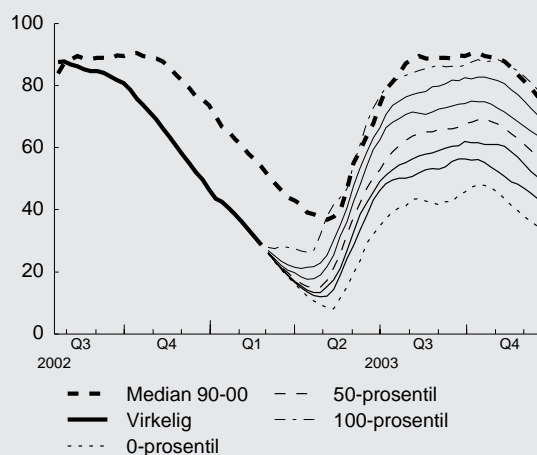
Ved inngangen til 2003 var magasinbefyllingen om lag 20 TWh (24 prosent under det normale). Så langt i år har tilsigene til magasinene vært om lag som normale. Med en forutsetning om normale tilsig også gjennom resten av året, vil en kunne produsere om lag 118 TWh vannkraft og likevel gå inn i 2004 med samme magasinbefylling som ved inngangen til 2003. Nå er imidlertid snømengden i fjellet noe mindre enn normalen, tilsvarende om lag 7 TWh vannkraftproduksjon. På den annen side vil det bli produsert noe termisk kraft og vindkraft, samlet i størrelsesorden 1 TWh. Dette tilsier at en totalproduksjon på 112 TWh i Norge er forenlig med at magasinbefyllingen er den samme ved slutten av 2003

som ved begynnelsen av 2003. Produksjon fra eventuelle nye verk vil neppe bidra vesentlig på 2 års sikt.

Totalforbruket i Norge i 2002 var på 120 TWh. Samtidig var de gjennomsnittlige systemprisene på Nordpool i 2002 vel 20 øre/kWh. Så langt i år har den gjennomsnittlige spotprisen ligget på vel 42 øre/kWh. Vi anslår på usikkert grunnlag at kjøperprisene, eksklusive avgifter, i gjennomsnitt er om lag 58 øre/kWh i årets første kvartal. Det betyr at kraftselskapene opererer med en gjennomsnittlig margin på 16 øre/kWh i de kontrakter som er realiserte. Den ordinære marginen ligger mellom 3 og 4 øre/kWh. Dette skjer typisk i et marked med sterkt stigende priser hvor kontraktene endres med 14 dagers varsel. Hvis kraftselskapene da legger seg over en forventet stigende utvikling og utviklingen snur kan marginene bli svært høye. Et effektivt konkurransemarked vil på sikt bidra til å redusere disse marginene ned mot et normalnivå, men det er et åpent spørsmål når dette vil skje. Med den oppmerksomhet prisutviklingen i kraftmarkedet har hatt er det grunn til å anta at det vil skje gradvis fram mot sommeren 2003.

I terminmarkedet på Nordpool ligger prisene fra midten av mars fram til og med utgangen av april på om lag 29 øre/kWh, for sommeren 2003 (f.o.m. mai t.o.m. september) på knappe 24 øre/kWh og for høsten 2003 (f.o.m. oktober t.o.m. desember) på drøye 25 øre/kWh. Høye marginer i 1.kvartal, fortsatt noe høyere enn normalt i 2.kvartal og normale marginer i siste halvår medfører en prisstigning inklusive alle avgifter med noe i overkant av 30 prosent fra 2002 til 2003. Det meste av denne vil være tatt ut med en enda sterkere prisstigning i første og andre kvartal i år. Med en priselastisitet i etterspørselen på 0,05, se Aune og Bye (2002), tilsier dette en nedgang i forbruket i alminnelig forsyning på noe i overkant av 1,5 TWh på årsbasis. Med de høye kraftprisene man har sett så langt, har elektrokjelforbruket blitt kraftig redusert så langt i år. For resten av året indikerer terminprisene at kraftprisene faller en del, men de vil fremdeles ligge klart høyere enn i 2002. Dette tilsier at elektrokjelforbruket også resten av 2003 vil ligge lavere enn

Simulerte vannmagasiner - prosent fylling
Prosentiler for sannsynlige utfall

Kilder: NVE og Statnett.

¹ Aune, F og T. Bye (2002): Kraftkrise i Norge. Økonomiske analyser 6/2002, Statistisk sentralbyrå

Forts.

Forts.

i 2002. For 2003 sett under ett kan elektrokjelforbruket ende opp om lag 3 TWh lavere enn i 2002. Hvis vi antar et samlet tilbakesalg og reduksjon av kraftforbruk på grunn av høye priser og lave konjunkturer fra den kraftintensive industrien på om lag 3 TWh på årsbasis, i tillegg til noe lavere nettap på grunn av lavere samlet kraftforbruk, kan vi få en samlet nedgang på rundt 8 TWh i kraftforbruket i 2003 sammenlignet med 2002. For de to første månedene i 2003 ligger forbruket om lag 1,7 TWh under forbruket for de samme månedene i 2002. Resten av året må da forbruket ligge vel 6 TWh under fjorårets forbruk. Med disse forutsetningene blir det totale forbruket om lag 112 TWh med samme temperaturforhold som i 2002. Temperaturene i 2002 var noe høyere enn normalt, og ved en antagelse om temperaturer som i et normalår, kan totalforbruket av kraft i 2003 bli 115 TWh.

I 2002 var det en samlet netto eksport fra Norge på om lag 10 TWh. Høye priser gjennom hele 2003 skulle tilsi at mange av de termiske kraftverkene i Danmark, Sverige og Finland kan produsere gjennom hele sommeren. For kullkraftverkene er dette avhengig av et visst bidrag gjennom etterspørsel etter varme (disse verkene produserer en kombinasjon av varme og elektrisitet). Dette betyr at produksjon ved termiske verk kan hjelpe til med lageroppbygging av vann i de norske og svenske vannmagasinene - altså import. Tilsvarende vil en kunne få import til Norge gjennom høsten og vinteren. Importen her er imidlertid noe mer usikker, siden den er avhengig av magasinutviklingen i de svenske magasinene og etterspørselsutviklingen i Sverige. For 2003 kan en derfor forvente at det blir netto import av kraft i stedet for netto eksport slik situasjonen var i 2002. Et rimelig anslag kan være 10 TWh netto import. I løpet av de to første månedene i 2003 har nettoimporten vært om lag 1,7 TWh, på tross av at etterspørselen også har vært høy i Sverige disse to månedene. Så langt i mars er importen også høyere enn normalt.

Med 10 TWh netto import vil en måtte produsere 105 TWh innenlands i 2002 for å dekke opp den totale etterspørselen. Med normal nedbør resten av året, kan vi som beskrevet ovenfor få tilsig til magasinene på om lag 111 TWh. Med etterspørselsutviklingen beskrevet ovenfor vil

det da kunne være 7 TWh mer vann i magasinene ved inngangen til 2004 enn ved inngangen til 2003 (en fyllingsgrad på om lag 58 prosent ved starten av 2004 mot knapt 50 prosent i 2003). En slik magasinoppfylling er som vist ovenfor, konsistent med normale nedbørsforhold og de priser som registreres på Nordpool. Det er også noen prosent over NVE og Statnett sin 50-prosentil prognose for utviklingen i norsk magasinopplysning fram mot utgangen av 2003, se figur. Null prosentilen viser utviklingen i magasinbeholdningen ved ekstremt dårlige tilsig, 100 prosentilen viser utviklingen ved ekstremt høye tilsig, og 50 prosentilen er utviklingen ved normale tilsig. Magasinbeholdningen vil være noe bedre ved inngangen til 2004 enn ved inngangen til 2003 ved normale tilsig, men fortsatt vil markedet være stramt. Hvis magasinene skal bygges opp til mediannivå i løpet av 2003, må en derfor ha betydelig mer enn normalt med nedbør resten av året. Med normale nedbørsforhold framover vil en tilbakevendning til magasinopplysning på mediannivå ta lengre tid.

Kraftmarkedet har siden 1990, da kraftmarkedet ble deregulert, vært gjennom en del år med nedbørsituasjoner og/eller magasinopplysninger som har avveket betydelig fra det normale. I 1994 var magasinopplysningen når vårflommen kom betydelig lavere enn normalt, men situasjonen normaliserte seg ganske raskt. I 1996 håndterte kraftmarkedet tørtåret gjennom prissignaler til produsenter og forbrukere - forbruket falt til tross for konjunkturoppgang og produksjonen økte. I 2000 var nedbørmengdene langt over det normale, noe som resulterte i lave kraftpriser og eksport av store mengder kraft som substituerte mer kostbar og forurensende produksjon i utlandet. Tilsvarende har markedet vist at det har taklet ekstremsituasjonen i 2002 og 2003 så langt. Kraftprisene har økt kraftig og utløst forbruksreduksjoner og import av kraft. I 1994 og 1996 kom magasinbeholdningene tilbake til normale forhold relativt raskt ved at en fikk mye nedbør i påfølgende periode eller år. Det gjenstår å se om dette vil skje i 2004 og 2005. Terminmarkedet på Nordpool omsetter også kontrakter for disse to årene. For 2004 er prisen i terminmarkedet 21 øre/kWh, i 2005 20 øre/kWh og i 2006 19 øre/kWh. Dette betyr at markedet forutsetter en gradvis tilbakevendning til normalsituasjonen. Da må en også forvente at marginene kraftselskapene krever er tilbake til det "normale", men det er avhengig av en effektiv konkurranse i markedet.

Stor usikkerhet, men små systematiske feil i anslagene

Statistisk sentralbyrå presenterte sine første kvantifiserte prognoser for norsk økonomi i 1988, og har siden 1990 med få unntak publisert prognoser for to år fram i tid i februar, juni, september og desember hvert år. Nedenfor gir vi en samlet evaluering av disse femten årene med prognosevirksomhet. Evalueringen begrenses til veksten i konsumprisindeksen (KPI), veksten i bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge og arbeidsledigheten i prosent av arbeidsstyrken (AKU). Vi undersøker spesielt om anslagene har avveket systematisk fra foreløpige tall fra nasjonalregnskapet, og spredningen i avvikene. Vi benytter også analysen til å si noe om usikkerheten i de tilsvarende anslagene for 2003 og 2004.

Verken ledigheten eller KPI blir revidert etter at den offentliggjøres. Det er imidlertid ofte avvik mellom de foreløpige BNP-tallene som publiseres i februar/mars året etter regnskapsåret («Utsynsregnskapet»), og de endelige tallene som normalt sett først er klare to år senere. De «endelige» tallene kan dessuten bli revidert i forbindelse med enkeltstående tellinger eller omlegginger av beregningsprinsipper o.l. for nasjonalregnskapet. Vi benytter foreløpige BNP-tall fra Utsynsregnskapet av fire grunner. For det første foreligger det ikke endelige regnskapstall for årene etter 2000. Anslagene for disse årene må derfor sammenlignes med foreløpige regnskapstall uansett. For det andre er prognosene laget med utgangspunkt i foreløpige - ikke endelige - regnskapstall for den nære forhistorien. For det tredje kan endringer i basisår mellom Utsynsregnskapet og de etterfølgende regnskapene medføre at

tallene ikke er sammenlignbare. For det fjerde ble det ved hovedrevisjonene i 1995 og 2002 foretatt endringer i definisjoner, noe som innebar at prognoser og endelige tall ikke knytter seg til de samme størrelsene.

Hvor gode har anslagene vært?

Figurene 1, 2 og 3 viser gjennomsnittlig avvik mellom anslag gitt på ulike tidspunkter og tall for henholdsvis veksten i BNP for Fastlands-Norge, veksten i KPI og ledigheten. Figurene gir også en indikasjon på spredningen i avvikene ved at de inkluderer tre intervaller rundt gjennomsnittet. Disse intervallene er regnet ut på bakgrunn av den historiske spredningen, men sier ikke noe om hvor mange av avvikene som faktisk ligger innenfor intervallene. Intervallene er likevel valgt fordi man ved å gjøre en rimelig antakelse om at alle avvik tilhører en gitt statistisk fordeling (normalfordeling med lik forventning og spredning) og er uavhengige, kan regne ut sannsynligheten for at fremtidige avvik ligger innenfor intervallet. Under denne forutsetningen er sikkerheten for at avviket mellom fremtidige anslag og regnskapstall ligger innenfor disse intervallene henholdsvis 50, 80 og 90 prosent.

I gjennomsnitt ligger anslagene for BNP-veksten to år frem i tid 0,4 prosentpoeng over faktisk vekst, slik denne anslås ifølge foreløpige regnskapstall. I de påfølgende kvartalene ligger anslagene i gjennomsnitt 0,2, 0,1, 0,4 og 0,1 prosentpoeng under de faktiske tallene. For de tre siste prognosene er det ingen slik skjevhet. Samlet sett er avvikene små relativt til normal vekst i BNP. Gjennomsnittlig anslag på veksten i KPI er enda bedre, og bommer med maksimum 0,3 prosentpoeng. I gjennomsnitt ligger anslagene på ledigheten over de endelige tallene på samtlige prognosetidspunkter, men dog ikke mer enn 0,2 prosentpoeng. Sett i lys av den store spredningen i disse anslagene og at det er relativt få observasjoner med i analysen (mellom 10 og 15), kan det sies å være kun små systematiske feil i anslagene for alle de tre hovedstørrelsene.

Det har vært stor spredning i avviket mellom anslaget på BNP-veksten offentliggjort i februar året før prognoseåret og det foreløpige regnskapstallet. Anslagene i 1991 og 1993 bommet mest, med henholdsvis 2,6 og 1,8 prosentpoeng. Av de 13 anslagene vi har laget på dette tidspunktet ligger 6 mer enn 1 prosentpoeng unna det foreløpige regnskapstallet. Allerede ved neste offentliggjøring er imidlertid variasjonen mellom anslag og regnskapstall betydelig mindre, og ett år før offentliggjøringen av regnskapstallene bommer kun 4 av 15 anslag med mer enn 1 prosentpoeng. I de tre siste rapportene før foreløpige regnskapstall foreligger, er de fleste anslag mindre enn 0,5 prosentpoeng unna.

Vi finner et lignende mønster i anslagene for veksten i KPI. Det er betydelig variasjon mellom de første fem anslagene og endelig regnskap, men anslagene fra og

med juni samme år er meget treffsikre. Etter dette er ingen anslag mer enn 0,3 prosentpoeng fra den faktiske veksttakten. Variasjonen i de foregående anslagene er 3-4 ganger så store. Dette avspeiler at faktisk utvikling i KPI gradvis blir kjent med full sikkerhet gjennom året.

Spredningen i avviket mellom anslag på ledigheten gitt i juni året før og regnskapet viser en markert nedgang sammenlignet med anslaget gitt kvartalet før. Det gjennomsnittlige absoluttavviket er på 0,6 prosentpoeng i februar året før, mot 0,4 prosentpoeng i prognosen gitt i juni samme år. Deretter synker spredningen gradvis. Også for ledigheten reduseres prognosefeilen betraktelig i de tre siste prognosene før regnskapet foreligger. Etter dette ligger ingen prognoser mer enn 0,3 prosentpoeng fra regnskapstallet.

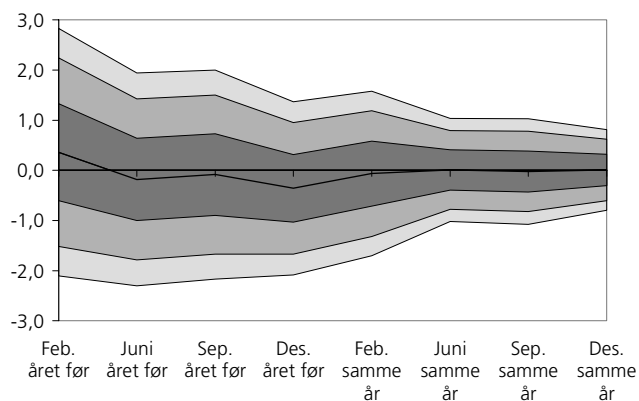
Prognosene for 2003 og 2004 er usikre

I figurene 3, 4 og 5 vurderes usikkerheten i anslagene for 2003 og 2004 gitt i denne rapporten. Vi anslår nå veksten i BNP for Fastlands-Norge til 0,7 prosent i 2003 og 2,3 prosent i 2004. Basert på analysen over, er vi 50 prosent sikre på at BNP-veksten for Fastlands-Norge vil ligge mellom 0,1 og 1,3 prosent i 2003 og mellom 1,3 og 3,3 prosent i 2004. Vi er 80 prosent sikre på at den prosentvise veksten vil ligge mellom -0,6 og 2,0 i 2003 og mellom 0,4 og 4,2 i 2004. Et intervall på til sammen 3,3 prosentpoeng i 2003, og 5,0 prosentpoeng i 2004, dekker den prosentvise veksten med 90 prosent sikkerhet.

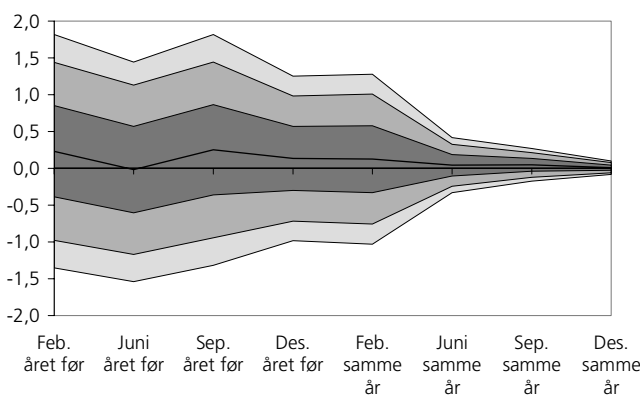
Veksten i KPI var på 1,3 prosent i 2002. For 2003 og 2004 anslår vi veksten til henholdsvis 3,2 og 1,3 prosent. Vi er 50 prosent sikre på at anslagene for 2003 og 2004 bommer med mindre enn henholdsvis 0,5 og 0,6 prosentpoeng. Med 80 prosent sikkerhet bommer vi med mindre enn 0,9 prosentpoeng i 2003 og 1,2 prosentpoeng i 2004. Vi er 90 prosent sikre på at intervallet mellom 2,0 og 4,4 dekker den faktiske KPI-veksten i 2003, og at intervallet mellom -0,3 og 2,9 dekker KPI-veksten i 2004.

Nivået på arbeidsledigheten er anslått til 4,3 prosent i 2003 og 4,8 prosent i 2004. Mens de historiske prognosefeilene tilsier at prognosen for 2003 kan betraktes med en stor grad av sikkerhet, behefter det seg betydelig usikkerhet til prognosen for året etter. For eksempel vil regnskapstallet med 80 prosent sikkerhet ligge under 0,4 prosentpoeng fra vårt anslag for 2003. I 2004 derimot er det 80 prosent sikkerhet for at ledigheten blir innenfor et intervall på 1,1 prosentpoeng over og under anslaget. Intervallet som dekker ledighetstallet for 2004 med 90 prosent sikkerhet spenner seg fra 3,4 til 6,2, et intervall på hele 2,8 prosentpoeng.

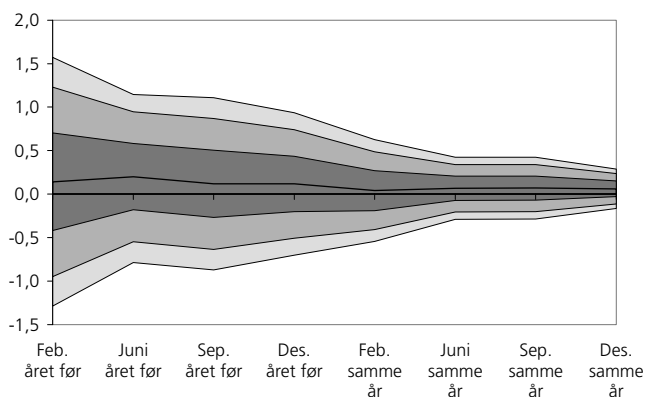
Figur 1. Anslag på prosentvis endring i BNP for Fastlands-Norge. Avvik fra foreløpig regnskapstall og spredningen i disse.
Intervallene viser hhv. 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

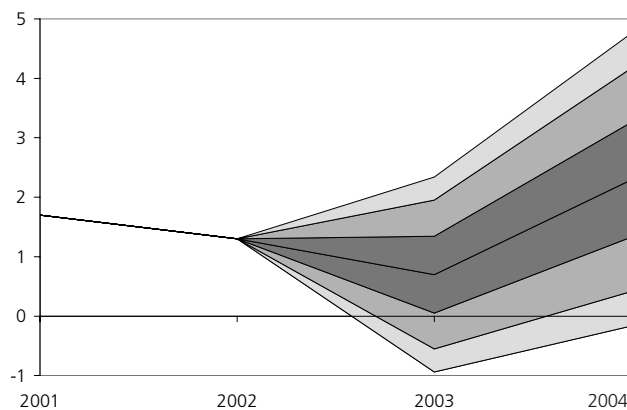
Figur 2. Anslag på prosentvis endring i KPI. Avvik fra regnskapstall og spredningen i disse
Intervallene viser hhv. 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

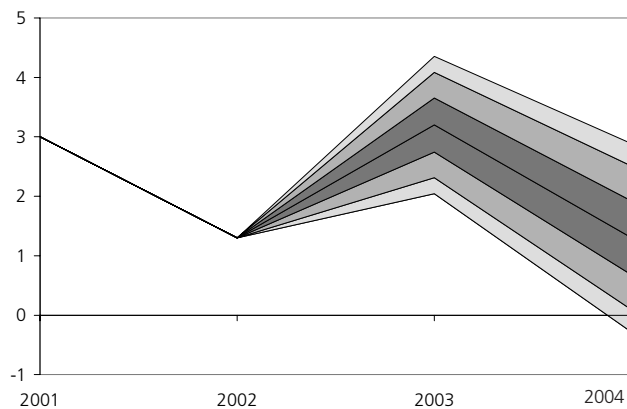
Figur 3. Anslag på arbeidsledighet. Avvik fra regnskapstall og spredningene i disse
Intervallene viser hhv. 50, 80 og 90 prosenters konfidensintervaller

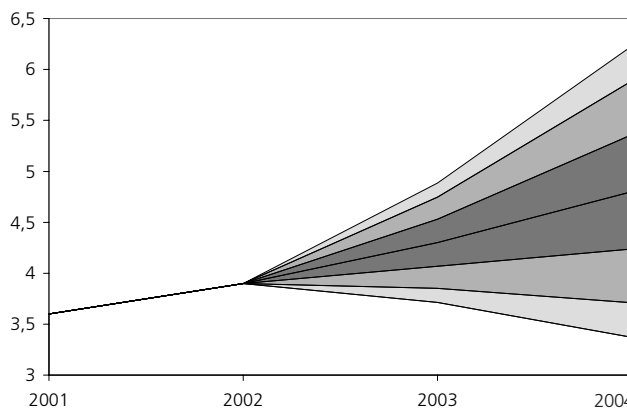
Figur 4. Anslag på prosentvis endring i BNP for Fastlands-Norge.
Regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene med hhv. 50, 80 og 90 prosent sikkerhet

Figur 5. Anslag på prosentvis endring i KPI
Regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene med hhv. 50, 80 og 90 prosent sikkerhet

Figur 6. Anslag på arbeidsledighet
Regnskapstallet vil ligge innenfor de tre intervallene med hhv. 50, 80 og 90 prosent sikkerhet

Hvordan traff SSBs framskrivinger utviklingen i 2002?

I SSBs konjunkturanalyser er det gjennom de to foregående årene presentert anslag for den makroøkonomiske utviklingen i 2002 åtte ganger regnet fra og med Økonomiske analyser 1/2001. I flere av konjunkturanalysene er det presentert alternative beregninger som imidlertid ikke omtales nærmere. Her omtales bare de framskrivingene som er presentert i detalj i konjunkturoversiktene og som kan oppfattes som vår prognosebane.

Framskrivingene for 2002 slik de framsto stort sett gjennom hele 2001 var for optimistiske. Anslagene for veksten i verdensøkonomien ble stadig nedjustert og anslagene for prisveksten internasjonalt likeså. Dette førte til en stadig nedjustering av eksportveksten av tradisjonelle varer. For eksporten av olje og gass var imidlertid tendensen motsatt. Også oljeinvesteringene ble stadig nedjustert, mens anslagene for konsumveksten samlet sett, var om lag uendrede. Som følge av dette ble samlet BNP-vekst ikke endret så mye gjennom 2001, mens anslaget for veksten i BNP Fastlands-Norge ble gradvis nedjustert. Gjennomgående bidro dette til lavere anslag for sysselsetningsveksten og økte anslag for arbeidsledigheten. Men i store trekk må en kunne si at både utviklingen i sysselsetting og ledighet var meget godt fanget opp i våre prognoser fra slutten av 2001.

Prisveksten målt med KPI-veksten ble imidlertid nedjustert delvis som følge av nedjustert anslag på veksten i importprisene, mens økte anslag for lønnsveksten trekker i motsatt retning. Når konsumveksten ikke ble endret i særlig grad skyldes det blant annet at rentene ble vurderte for lavt, mens reallønnsveksten ble oppjustert. Samlet sett ble derfor anslagene for veksten i husholdningenes realdisponible inntekter påvirket av feil i to faktorer som trakk i

hver sin retning og som kan forklare hvorfor konsumvekstanslagene ble lite endret og stort sett var gode både i 2001 og 2002. Merk at innføringen av et inflasjonsmål for pengepolitikken medfører at vi fra og med ØA 4/01 også publiserer et inflasjonsanslag for KPI justert for avgifter og energivarer (KPI-JAE).

Det skjer et ganske tydelig skift i konjunkturoppfatningen våren 2002. Renteanslaget økes, anslagene for markedsveksten internasjonalt reduseres ytterligere og det samme skjer med eksportvekstanslaget. Dette gir seg også utslag i lavere investeringsvekst i fastlandsøkonomien. Lønnsanslaget økes med om lag ett prosentpoeng etter at lønnsoppgjøret i 2002 stort sett er kjent. Virkningene av dette på inflasjonsprognosen motvirkes imidlertid av en ytterligere nedjustering av importprisveksten som følge av kronestykingen slik at anslagene på KPI-veksten er svært nær utfallet gjennom hele 2002.

Mot slutten av fjoråret skjer det en ytterligere nedjustering av olje og gassproduksjonen slik at anslaget for samlet BNP-vekst blir nedjustert. Økte oljepriser bidrar til at overskuddet på driftsbalansen tross dette økes våren 2002. I noen grad skyldes dette også at importveksten nedjusteres i takt med nedgangen i samlet etterspørsel. I forbindelse med framleggningen av foreløpige regnskapstall for 2002 oppjusteres anslaget for offentlig forvaltnings utgifter til konsumformål kraftig, men her er det grunn til å påpeke at det knytter seg spesiell usikkerhet til disse tallene i år pga. store strukturelle endringer i offentlig forvaltning knyttet til sykehusreformen.

Samlet sett var således prognosene for 2002 i begynnelsen av 2001 ganske optimistiske. Den svake internasjonale utviklingen og overgangen til en ny pengepolitikk gir seg gradvis utslag i nedjusterte vekstanslag.

SSBs framskrivinger for 2002

Vekstrater i prosent der ikke annet fremgår

	ØA1/01	ØA3/01	ØA4/01	ØA6/01	ØA1/02	ØA3/02	ØA4/02	ØA6/02	ØA1/03
Konsum i husholdninger mv.	2,7	3,2	3,2	2,9	3,0	3,1	2,9	3,0	3,3
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	2,9	2,5	1,6	1,7	1,8	2,5	2,6	4,5
Bruttoinvestering i fast kapital	1,9	3,8	5,1	1,9	0,8	0,9	-0,1	-2,2	-3,3
Oljevirkosomhet	7,4	5,4	4,6	2,8	-3,8	0,5	3,2	-1,2	-4,4
Fastlands-Norge	0,6	3,5	4,6	-0,4	-0,2	-1,3	-1,9	-4,4	-4,2
Eksport	3,4	2,7	3,0	2,5	3,7	1,6	1,0	0,1	-0,5
Råolje og gass	0,9	0,3	1,8	3,2	5,4	2,4	2,9	1,1	0,2
Tradisjonelle varer	5,2	4,5	3,5	2,7	2,1	0,8	1,6	3,5	1,3
Import	5,0	6,3	5,5	4,1	3,7	3,7	1,8	0,9	1,7
Tradisjonelle varer	4,3	5,3	6,3	4,0	3,5	3,2	2,4	1,6	4,7
BNP i alt	1,8	1,9	2,5	1,8	2,3	1,5	1,3	1,1	1,0
BNP Fastlands-Norge	1,8	2,1	2,6	1,5	1,6	1,2	1,2	1,3	1,3
Sysselsatte personer	0,4	0,5	0,8	0,0	0,4	0,1	0,1	0,3	0,3
AKU-ledighet (nivå)	3,6	3,3	3,4	3,9	3,8	3,9	3,9	3,9	3,9
Lønn per normalårsverk	3,8	4,2	4,4	4,1	4,3	5,0	5,2	5,4	5,4
Konsumprisindeksen	1,4	1,8	1,7	1,0	1,1	1,1	1,2	1,2	1,3
KPI-JAE			2,0	2,4	2,4	2,3	2,4	2,3	2,3
Eksportpris tradisjonelle varer	-1,7	-2,0	-2,8	-4,7	-3,1	-4,1	-8,9	-10,0	-8,7
Importpris tradisjonelle varer	-0,9	-0,9	0,6	-2,2	-2,6	-6,7	-6,8	-7,2	-8,0
Pengemarkedsrente (nivå)	6,1	6,6	6,5	6,0	6,1	7,3	7,0	6,9	6,9
Utlånsrente (nivå)	8,1	8,8	8,4	7,4	7,5	8,6	8,6	8,5	8,4
Driftsbalanse, mrd. kroner	161,4	202,3	170,8	167,3	170,9	205,0	221,3	207,0	211,1
Eksportmarkedsindikator	6,4	5,8	5,4	4,3	4,0	4,0	1,9	0,8	0,7
Råoljepris, kroner per fat	190,0	227,0	218,9	192,5	174,4	199,7	195,5	196,6	197,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser

Sesongjustert. Faste 2000-priser. Millioner kroner

	Ujustert		Sesongjustert							
	2001	2002	01.1	01.2	01.3	01.4	02.1	02.2	02.3	02.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	641 829	663 207	158 880	159 819	161 091	161 996	164 044	164 673	165 891	168 504
Konsum i husholdninger	615 225	636 070	152 305	153 163	154 467	155 244	157 237	157 997	159 220	161 499
Varekonsum	342 546	354 686	84 913	84 989	85 719	86 959	87 884	88 256	88 128	90 420
Tjenestekonsum	263 866	270 238	65 456	65 884	66 100	66 613	67 096	67 218	67 729	68 402
Husholdningenes kjøp i utlandet	27 131	28 901	6 780	6 852	6 984	6 398	6 777	7 112	7 591	7 164
Utlendingers kjøp i Norge	-18 317	-17 755	-4 844	-4 563	-4 336	-4 727	-4 520	-4 589	-4 228	-4 487
Konsum i ideelle organisasjoner	26 605	27 137	6 575	6 656	6 624	6 752	6 807	6 675	6 671	7 006
Konsum i offentlig forvaltning	288 592	301 495	70 911	72 289	72 331	73 140	75 358	74 565	75 666	75 840
Konsum i statsforvaltningen	115 101	163 689	28 587	28 811	28 730	28 991	40 830	40 633	41 004	41 291
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	88 521	135 944	21 934	22 156	22 101	22 351	33 910	33 656	34 082	34 364
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	26 579	27 745	6 653	6 655	6 629	6 640	6 919	6 976	6 922	6 927
Konsum i kommuneforvaltningen	173 491	137 805	42 324	43 478	43 600	44 149	34 528	33 932	34 661	34 549
Bruttoinvestering i fast kapital	261 191	252 558	67 911	65 157	64 519	63 387	62 267	65 762	61 602	63 203
Utvinning og rørtransport	54 837	52 405	12 779	13 007	14 067	14 929	13 723	12 074	13 136	13 435
Tjenester tilk. utvinning	-797	5 442	264	1 081	308	-2 450	98	4 868	277	199
Utenriks sjøfart	10 886	6 697	4 581	2 016	1 449	2 840	896	1 493	1 337	2 970
Fastlands-Norge	196 265	188 013	50 287	49 053	48 694	48 068	47 551	47 326	46 851	46 599
Fastlands-Norge ekskl. offentlig forvaltning	156 189	147 901	39 815	39 353	38 886	37 965	37 347	37 010	36 801	36 850
Industri og bergverk	21 163	22 887	4 916	5 203	5 300	5 638	5 467	5 837	5 916	5 936
Annen vareproduksjon	16 070	16 906	4 036	3 860	4 132	3 935	3 937	4 295	4 288	4 174
Boligtjenester	49 475	47 547	12 223	12 245	12 440	12 542	12 363	12 087	11 653	11 449
Andre tjenesteytende næringer	69 481	60 562	18 640	18 045	17 013	15 851	15 581	14 792	14 944	15 291
Offentlig forvaltningsvirksomhet	40 077	40 112	10 472	9 700	9 809	10 104	10 203	10 316	10 050	9 749
Lagerendring og statistiske avvik	27 193	27 708	6 064	10 306	5 517	4 501	8 686	4 504	5 698	7 509
Bruttoinvestering	288 384	280 266	73 976	75 463	70 036	67 888	70 953	70 266	67 299	70 712
Innenlandsk sluttanvendelse	1218805	1244967	303 767	307 571	303 458	303 024	310 356	309 504	308 856	315 056
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	1126687	1152714	280 079	281 161	282 117	283 204	286 953	286 564	288 407	290 943
Ettersp. fra off. forvaltningsvirksomhet	328 668	341 607	81 383	81 989	82 139	83 244	85 561	84 881	85 715	85 589
Eksport i alt	713 743	709 902	176 034	172 636	180 674	184 742	174 169	182 664	178 102	175 524
Tradisjonelle varer	222 201	225 163	55 358	56 076	53 448	57 325	56 543	57 082	56 821	54 851
Råolje og naturgass	322 590	323 206	79 566	75 550	84 373	83 261	76 513	84 730	81 674	80 677
Skip og plattformer	15 716	10 003	2 699	3 214	4 464	5 340	3 487	3 306	2 054	1 157
Tjenester	153 236	151 531	38 411	37 795	38 389	38 816	37 626	37 546	37 554	38 840
Samlet anvendelse	1932548	1954869	479 801	480 207	484 132	487 766	484 525	492 168	486 958	490 581
Import i alt	435 146	442 536	109 782	107 906	108 133	109 166	107 632	112 359	109 598	112 398
Tradisjonelle varer	282 860	296 144	70 556	70 896	70 393	71 027	74 063	72 405	73 544	75 995
Råolje	1 852	1 021	418	402	347	685	184	236	366	234
Skip og plattformer	14 365	11 175	4 659	2 130	3 519	4 058	767	6 616	1 540	2 253
Tjenester	136 068	134 196	34 149	34 478	33 875	33 395	32 617	33 101	34 148	33 916
Bruttonasjonalprodukt	1497402	1512334	370 019	372 301	375 999	378 601	376 893	379 809	377 360	378 183
Fastlands-Norge (markedsverdi)	1119859	1134895	278 684	279 049	279 175	282 521	283 405	283 282	284 094	284 036
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	377 543	377 438	91 335	93 252	96 824	96 080	93 489	96 527	93 266	94 147
Fastlands-Norge (basisverdi)	971 575	984 464	241 454	242 232	242 220	245 219	246 015	246 161	246 346	245 926
Fastlands-Norge ekskl. off. forvaltning	754 528	765 140	187 982	187 923	187 769	190 449	190 662	191 734	191 587	191 219
Industri og bergverk	145 143	144 126	36 239	36 351	36 048	36 506	35 840	36 604	36 169	35 582
Andre vareproduserende næringer	100 576	102 518	25 596	24 830	24 172	25 544	25 633	25 385	26 111	25 393
Tjenesteytende næringer	508 808	518 496	126 146	126 742	127 549	128 399	129 189	129 745	129 307	130 244
Offentlig forvaltningsvirksomhet	217 047	219 324	53 473	54 309	54 451	54 770	55 353	54 427	54 759	54 707
Korr. poster	148 284	150 432	37 230	36 817	36 955	37 302	37 390	37 122	37 748	38 110

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser

Sesongjustert. Faste 2000-priser. Prosentvis vekst fra forrige periode

	Ujustert		Sesongjustert							
	2001	2002	01.1	01.2	01.3	01.4	02.1	02.2	02.3	02.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,6	3,3	2,4	0,6	0,8	0,6	1,3	0,4	0,7	1,6
Konsum i husholdninger	2,6	3,4	2,4	0,6	0,9	0,5	1,3	0,5	0,8	1,4
Varekonsum	2,8	3,5	2,9	0,1	0,9	1,4	1,1	0,4	-0,1	2,6
Tjenestekonsum	2,4	2,4	0,9	0,7	0,3	0,8	0,7	0,2	0,8	1,0
Husholdningenes kjøp i utlandet	-1,1	6,5	-2,2	1,1	1,9	-8,4	5,9	4,9	6,7	-5,6
Utlendingers kjøp i Norge	-3,8	-3,1	-13,9	-5,8	-5,0	9,0	-4,4	1,5	-7,9	6,1
Konsum i ideelle organisasjoner	1,7	2,0	1,2	1,2	-0,5	1,9	0,8	-1,9	-0,1	5,0
Konsum i offentlig forvaltning	2,7	4,5	-0,1	1,9	0,1	1,1	3,0	-1,1	1,5	0,2
Konsum i statsforvaltningen	2,5	42,2	1,2	0,8	-0,3	0,9	40,8	-0,5	0,9	0,7
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	4,5	53,6	2,5	1,0	-0,2	1,1	51,7	-0,7	1,3	0,8
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	-3,7	4,4	-2,9	0,0	-0,4	0,2	4,2	0,8	-0,8	0,1
Konsum i kommuneforvaltningen	2,8	-20,6	-1,0	2,7	0,3	1,3	-21,8	-1,7	2,1	-0,3
Bruttoinvestering i fast kapital	-4,2	-3,3	3,3	-4,1	-1,0	-1,8	-1,8	5,6	-6,3	2,6
Utvinning og rørtransport	-1,0	-4,4	1,0	1,8	8,1	6,1	-8,1	-12,0	8,8	2,3
Tjenester tilk. utvinning	-118,6	-782,5	-15,2	309,6	-71,5	-894,8	-104	..	-94,3	-28,3
Utenriks sjøfart	-40	-38,5	84,9	-5,6	-28,1	96	-68,5	66,7	-10,4	122,1
Fastlands-Norge	0,7	-4,2	0,0	-2,5	-0,7	-1,3	-1,1	-0,5	-1,0	-0,5
Fastlands-Norge ekskl. offentlig forvaltning	0,1	-5,3	-0,3	-1,2	-1,2	-2,4	-1,6	-0,9	-0,6	0,1
Industri og bergverk	13,6	8,1	12,5	5,8	1,9	6,4	-3,0	6,8	1,3	0,3
Annen vareproduksjon	-2,2	5,2	2,0	-4,4	7,1	-4,8	0,1	9,1	-0,2	-2,6
Boligtjenester	3,7	-3,9	0,3	0,2	1,6	0,8	-1,4	-2,2	-3,6	-1,8
Andre tjenesteytende næringer	-5,1	-12,8	-4,1	-3,2	-5,7	-6,8	-1,7	-5,1	1,0	2,3
Offentlig forvaltningsvirksomhet	2,9	0,1	1,1	-7,4	1,1	3,0	1,0	1,1	-2,6	-3,0
Lagerendring og statistiske avvik	-22,4	1,9	-20,0	69,9	-46,5	-18,4	93	-48,1	26,5	31,8
Bruttoinvestering	-6,3	-2,8	0,9	2,0	-7,2	-3,1	4,5	-1,0	-4,2	5,1
Innenlandsk sluttanvendelse	0,4	2,1	1,4	1,3	-1,3	-0,1	2,4	-0,3	-0,2	2,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,3	2,3	1,3	0,4	0,3	0,4	1,3	-0,1	0,6	0,9
Ettersp. fra off. forvaltningsvirksomhet	2,7	3,9	0,0	0,7	0,2	1,3	2,8	-0,8	1,0	-0,1
Eksport i alt	4,1	-0,5	-0,5	-1,9	4,7	2,3	-5,7	4,9	-2,5	-1,4
Tradisjonelle varer	3,7	1,3	2,3	1,3	-4,7	7,3	-1,4	1,0	-0,5	-3,5
Råolje og naturgass	5,2	0,2	2,7	-5,0	11,7	-1,3	-8,1	10,7	-3,6	-1,2
Skip og plattformer	51,5	-36,4	-19,4	19,1	38,9	19,6	-34,7	-5,2	-37,9	-43,7
Tjenester	-1,0	-1,1	-8,6	-1,6	1,6	1,1	-3,1	-0,2	0,0	3,4
Samlet anvendelse	1,7	1,2	0,7	0,1	0,8	0,8	-0,7	1,6	-1,1	0,7
Import i alt	0,9	1,7	3,1	-1,7	0,2	1,0	-1,4	4,4	-2,5	2,6
Tradisjonelle varer	2,9	4,7	1,2	0,5	-0,7	0,9	4,3	-2,2	1,6	3,3
Råolje	2,5	-44,9	-42,8	-3,8	-13,7	97,4	-73,1	28,3	54,9	-36,1
Skip og plattformer	-45,4	-22,2	65,2	-54,3	65,2	15,3	-81,1	762,8	-76,7	46,3
Tjenester	6	-1,4	3,0	1,0	-1,8	-1,4	-2,3	1,5	3,2	-0,7
Bruttonasjonalprodukt	1,9	1,0	0,0	0,6	1,0	0,7	-0,5	0,8	-0,6	0,2
Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,7	1,3	0,5	0,1	0,0	1,2	0,3	0,0	0,3	0,0
Oljevirkosomhet og utenriks sjøfart	2,7	0,0	-1,3	2,1	3,8	-0,8	-2,7	3,2	-3,4	0,9
Fastlands-Norge (basisverdi)	1,6	1,3	0,5	0,3	0,0	1,2	0,3	0,1	0,1	-0,2
Fastlands-Norge ekskl. off. forvaltning	1,8	1,4	1,1	0,0	-0,1	1,4	0,1	0,6	-0,1	-0,2
Industri og bergverk	0,5	-0,7	1,3	0,3	-0,8	1,3	-1,8	2,1	-1,2	-1,6
Andre vareproduserende næringer	-3,2	1,9	0,1	-3,0	-2,7	5,7	0,4	-1,0	2,9	-2,8
Tjenesteytende næringer	3,2	1,9	1,3	0,5	0,6	0,7	0,6	0,4	-0,3	0,7
Offentlig forvaltningsvirksomhet	1	1,0	-1,7	1,6	0,3	0,6	1,1	-1,7	0,6	-0,1
Korr. poster	2,1	1,4	0,3	-1,1	0,4	0,9	0,2	-0,7	1,7	1,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser

Sesongjustert. Prisindekser. 2000=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2001	2002	01.1	01.2	01.3	01.4	02.1	02.2	02.3	02.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	102,4	103,1	102,0	103,0	102,2	102,4	101,7	102,8	103,1	104,1
Konsum i offentlig forvaltning	107,3	111,6	105,2	106,5	107,6	109,3	109,1	110,8	112,1	114,6
Bruttoinvestering i fast kapital	103,6	102,4	103,8	103,4	103,4	104,2	102,0	102,6	103,0	101,7
Fastlands-Norge	103,4	102,7	103,4	103,3	103,4	103,8	101,8	103,0	103,4	102,3
Innenlandsk sluttanvendelse	103,7	104,9	103,3	103,2	103,9	104,8	103,4	104,1	105,6	106,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	103,8	105,2	103,1	104,0	103,8	104,4	103,7	104,9	105,5	106,6
Eksport i alt	97,7	90,2	103,4	104,1	96,2	88,3	91,9	92,2	87,7	89,1
Tradisjonelle varer	97,1	88,7	100,3	99,3	95,8	92,8	91,6	88,8	87,2	87,3
Samlet anvendelse	101,5	99,6	103,4	103,5	101,0	98,5	99,3	99,6	99,1	100,2
Import i alt	100,0	93,8	102,6	101,5	98,8	97,5	96,2	94,5	92,9	92,0
Tradisjonelle varer	99,8	91,9	102,9	101,7	98,5	96,5	94,4	92,0	91,1	90,3
Bruttonasjonalprodukt	101,9	101,2	103,6	104,1	101,7	98,8	100,2	101,2	100,9	102,6
Fastlands-Norge (markedsverdi)	103,8	106,3	102,4	104,2	103,8	104,9	104,6	105,8	106,6	107,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Makroøkonomiske hovedstørrelser

Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2001	00.4	01.1	01.2	01.3	01.4	02.1	02.2	02.3	02.4
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,4	0,7	0,9	1,0	-0,8	0,2	-0,6	1,1	0,3	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	7,3	4,1	3,1	1,2	1,1	1,6	-0,2	1,6	1,1	2,3
Bruttoinvestering i fast kapital	3,6	-1,2	1,8	-0,4	0,0	0,8	-2,2	0,6	0,4	-1,3
Fastlands-Norge	3,4	-0,7	2,4	-0,1	0,0	0,5	-2,0	1,2	0,4	-1,0
Innenlandsk sluttanvendelse	3,7	1,1	1,4	-0,1	0,7	0,8	-1,3	0,6	1,5	0,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	3,8	1,4	1,7	0,9	-0,2	0,6	-0,7	1,2	0,6	1,0
Eksport i alt	-2,3	-7,7	-3,0	0,6	-7,5	-8,3	4,1	0,3	-4,8	1,6
Tradisjonelle varer	-2,9	-8,7	-3,5	-0,9	-3,6	-3,1	-1,4	-3,1	-1,8	0,1
Samlet anvendelse	1,5	-1,9	-0,3	0,2	-2,4	-2,5	0,8	0,4	-0,6	1,1
Import i alt	0,0	-6,2	-0,1	-1,1	-2,7	-1,3	-1,4	-1,8	-1,7	-0,9
Tradisjonelle varer	-0,2	-8,0	0,8	-1,1	-3,2	-2,0	-2,2	-2,5	-1,0	-0,8
Bruttonasjonalprodukt	1,9	-0,7	-0,3	0,5	-2,3	-2,8	1,4	1,0	-0,3	1,7
Fastlands-Norge (markedsverdi)	3,8	2,4	0,8	1,8	-0,3	1,0	-0,2	1,1	0,7	1,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Teknisk merknad

Kvartalsberegningene: Beregningene foretas på et mindre detaljert nivå enn de årlige nasjonalregnskapsberegningene og etter et mer summarisk opplegg.

Basisår og kjeding: I det kvartalsvise nasjonalregnskapet beregnes for tiden alle størrelser i faste priser med basis i prisene i 2000, og med vekter fra dette året. Valg av basisår påvirker fastpristallene og dermed de årlige volumendringsratene (vekstratene). For sammenligningsens skyld er det i alle tabeller gitt vekstrater med 2000 som basisår (felles omregningsår). Prisomregningen er foretatt på kvartalsregnskapets sektornivå.